

Sárospataki Református Kollégium Teológiai
Akadémiája

A vajdácskai református gyülekezet története

Szakdolgozat

Témavezető:

Dr. Dienes Dénes

Egyháztörténeti Tanszék

Készítette:

Bihariné Tar Zsuzsanna

Sárospatak, 2001.

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	2
Adalékok a falu történetéhez.....	3
A gyülekezet története.....	6
A reformáció Zemplénben:	6
Adalékok a gyülekezet 17. századi történetéhez:.....	8
A gyülekezet a 18. században:	10
A 19. századi gyülekezet.....	15
A gyülekezet a 20. században, az 1970-es évekig	29
Adalékok az iskola történetéhez.....	55
Összefoglalás.....	62
Függelék	63
Az 1790-ben anyaegyházzá lett gyülekezet lelkipásztorainak névsora	
A gyülekezet tanítóinak névsora	
A gyülekezet gondnokai	
A gyülekezet presbitériuma 1958-ban, a kibővített templom felszentelésekor	
Felhasznált Irodalom.....	66

Adalékok a falu történetéhez

Vajdácaska község Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, a Bodroglak "kapujában", Sárospataktól 7,5, Sátoraljaújhelytől 12 km távolságban helyezkedik el. Területe 2278 ha, lakossága 1322 fő.¹ Tengerszinthez mért legmélyebb pontja 97 méter, a legmagasabb, a templomdomb, 113 méter.² A falu határát "állandó tavak és lápok jelölték ki", amelyek az árvizektől függetlenül is egész évben megmaradtak, és körülfogták a községet. Vajdácskának ezt a "belsőségét" a Koszmó-tava és a Seges-ér biztosította. A külvilággal egy északi és egy déli átjáró kötötte össze. Ez délen a "Füzes" volt, aminek a végétől a Tiszáig csupa víz öntötte el a határt, az apró homokok kivételével". A másik átjáró észak-keleten a "Vásároshomok" volt.³ A település tehát egy észak-déli homokháton alakult ki, s a rajta áthaladó kanyargós út ma is jelzi, hogy itt egykor hatalmas mocsaras terület volt. A falu elhelyezkedése bizonyos védelmet és rejtettséget is jelentett az itt lakóknak, s a tavak és lápok könnyű megélhetési lehetőséget is biztosítottak. A fő foglalkozás a halászás és pákászás volt, s az állattenyésztés, valamint kalászos és kapás növényeket termesztettek, gyakran csak ez utóbbit, mert az elhúzódnó árvíz miatt gabonát nem tudtak vetni. De az állattenyésztésnek ezen a tájon "egészen kitűnő feltételei voltak", ami az ártéri legelőknek és a tópartok gazdag vegetációjának volt köszönhető.⁴ Ezek a viszonyok nem is változtak egészen a 19. század második feléig.

1846-ban megalakult Bodroglaki Tiszaszabályozó Társulat, mely céljával tűzte ki a Bodroglak árvízmentesítését. A Bodroglak szabályozására is Vásárhelyi Pál készített tervet, de a megvalósítás során attól több helyen eltértek. 1857-59-re már a töltések nagy része is elkészült.⁵ A falu határában, egészen

¹ Borsod-Abaúj-Zemplén-megye kézikönyve II. kötet, CEBA Kiadó, 1998. 608-609.o.

² Sárospataki Ref. Kollégium Adattára (SRKAt), At. 1284. Szendy János és Nagy Sándor faluszeminariumi jelentése, 1939.

³ Ébner Sándor: A Bodroglak lápi községeinek településföldrajzi vázlata, KlNy. Föld és Ember 1925. 5. évf., 74-75.o.

⁴ Révész László: A karosi honfoglaláskori temetők - Régészeti adatok a Felső-Tisza -vidék X. századi történetéhez; A Herman Ottó Múzeum és a Magyar Nemzeti Múzeum kiadványa, Miskolc, 1996., 12.o.

⁵ Dr. Boros László: A Bodroglak és környéke; Bessenyei Gy. Tanárképző Főisk., Nyíregyháza, 1996. 33.o.

eddig, a 19. század első feléig, folyt a Bodrog, de útját ma már csak holtága jelzi, illetve a falu határában elterülő ártéri gyertyános-tölgyes Long-erdő, mely a legszebb az egész Bodrogközben.⁶

A vizek lecsapolása, és a Bodrog szabályozása után a földművelés is lehetővé vált, ami egykor csak harmadrendű foglalkozás volt a halászás és állattenyésztés után. Ugyanakkor a község erdőirtással is több területet nyert. Így míg 1867-ben 718 kat. hold szántóföldje volt a községnek, addig 1925-ben 2072. A legelők területe pedig 432 kat. holdról 778 kat. holdra nőtt.⁷

A legkorábbi feljegyzés a falut Bojoda néven említi. Ez egy 1320-ban kelt latin nyelvű "Osztálylevél a Tamásfi Dancs Simon fia Tamásfi László, a Boksa fia Miklós, a Kozma Simon fia; a Francsék fiú, a Bokcsa fiú, a Dénesfi Gergely és a Miczbán Simontól leszármazott többiek között, Eszeny, Agtelek, Szécs, Visnyó, Parnó, Két Szerdahely, Bereczki, Becsköd, Bojoda, Honkő, Agócz, Kincses, Adorjánháza, Borostyán és a többi más községekre nézve."⁸ 1332-ben egyházas hely. Az 1332-37-es pápai tizedjegyzék Woyda néven említi. Papjának neve pedig Paulus.⁹ 1337-ben a Boksa nemzetiségbeli Dénesfi Gergely fia Demeter, és a szerdahelyi Bocskay Miklós fia Lőrincz és Ferenc egyezséget kötnek Vayda községre nézve, amint ezt az egri káptalantól származó töredékes feljegyzés őrzi.¹⁰ Ezután a legközelebbi tudósítás 1380-ból való, mely szerint a váradi káptalan Mika és Meger birtokokért cserébe adta Domonkos leleszi prépostnak, így a leleszi premontreiek tulajdona lett.¹¹ 1487-ben Ráskai Balázst is egy részébe iktatják, ám később az egész birtok a leleszi konventté lesz, s az 1587. évi összeírás már csak a leleszi prépostot említi tulajdonosként. Azután Telekessy István foglalja el, majd 1785-ben a vallásalapé lesz, és ismét visszake-

⁶ Dr. Boros László: i.m., 48.o.

⁷ SRKAt. At 1285. Szendy János-Nagy Sándor faluszemináriumi jelentése, 1939.

⁸ Dongó Gyárfás Géza: Bocskay-irományok I., Adalékok Zemplén-vármegye történetéhez VI., szerk.: Dongó Gyárfás Géza; Sátoraljaújhely, 1901. 19.o.

⁹ Valter Ilona: Egyházashelyek és templomok a középkori Bodrogközben, A Herman Ottó Múzeum Évkönyve VIII. szerk.: Komáromy József, Miskolc, 1969., 120-121.o.

¹⁰ Dongó Gyárfás Géza: Bocskay-irományok I., Adalékok Zemplén-vármegye történetéhez VI., szerk.: Dongó Gyárfás Géza; Sátoraljaújhely, 1901. 19.o.

¹¹ Matolai Etele: Zemplén-vármegye politikai s helyrajzi ösmertetése, Adalékok Zemplén-vármegye történetéhez VIII., szerk.: Dongó Gyárfás Géza; Sátoraljaújhely, 1903., 136.o.

rül a leleszi konvent tulajdonába. "Most is a jászóvári pre-montrei rendnek van itt nagyobb birtoka"- írja az 1900-as évek elején a Magyarország vármegyei és városai című monográfia.¹² A "sok százados uraság" 1945-ben ért véget- jegyzi fel Szabó Lajos a faluról, illetve a vajdácskai határ "harmadik nagyuráról", a katolikus nagybirtokosról.¹³

A vajdácskai határ másik két nagyurának az árvíz és a törököt nevezi Dr. Szabó Lajos. Az árvíz néha olyannyira birtokba vette a falut, hogy voltak esztendőik, amikor sem vetni, sem aratni nem lehetett- írja¹⁴, de erről már fentebb is történt említés.

A második nagyúrral kapcsolatosan el kell mondanunk, hogy valószínűleg több hagyomány maradt fenn, mint amennyi időt a török ebben a térségben tartózkodott. Nem csoda, hogy a gazdag hagyományt vizsgálva Szabó Lajos arra a következtetésre jut, hogy a 17. században Vajdácška lehetett a török hódoltság egyik véghelye.¹⁵ Említést tesz az itt maradt mecsetről, mely "úgy maradt itt mint dagály után üres csigahéj". Dongó Gyárfás Géza is beszél a mecsetről: "Hallomásból tudom, hogy Vajdácška helységben török mecset volt, s romjai még a múlt évszázadnak 60-as éveiben is állottak."¹⁶ A hagyomány szerint 1864-ben a görög katolikusok a mecset romjaiból építették iskolájukat.¹⁷ Más vélekedések szerint inkább kisebb erődítmény állhatott a mai templomdombon, s erre utalhat a domb Várhomok elnevezése is.¹⁸ Vajdácskától 1-2 km-re, északra volt található Ágóc község, melynek pusztulását szintén a törökökkel kapcsolta össze a hagyomány.¹⁹ Valójában a települést 1669-ben a Bodrog áradása pusztította el.²⁰

¹² Magyarország vármegyei és városai - Zemplén-vármegye, szerk.: Dr. Borovszky Samu; Apollo irodalmi társaság, Budapest, é.n.

¹³ Dr. Szabó Lajos: A "vajdácskai kis Sion", 1790-1945., 1.o.; Ref. Lelkészi Hivatal, Vajdácška

¹⁴ Dr. Szabó Lajos: i.m., 1.o.

¹⁵ Dr. Szabó Lajos: i.m., 1.o.

¹⁶ Dongó Gyárfás Géza: Zemplén-vármegye történeti földrajza. LXXIV., Adalékok Zemplén-vármegye történetéhez XI., szerk.: Dongó Gyárfás Géza; Sátoraljaújhely, 1906., 205.o.

¹⁷ SRKAt., At. 1280. Kovács István-Ködöböcz József faluszemináriumi jelentése, 1933.; Dr. Szabó Lajos: i.m., 1.o.

¹⁸ SRKAt., At. 1280. Kovács-Ködöböcz faluszemináriumi jelentés, 1933.

¹⁹ SRKAt., At. 1280. Kovács-Ködöböcz faluszemináriumi jelentés, 1933.

²⁰ Alsóberecki Ref. Egyházközség I. vegyes anyakönyve, 1777-1848., Alsóberecki Ref. Lelkészi Hiv.; SRKAt. Fszkt. 595. Szücs István: Csordás János családfája - Egy szegény parasztember küzdelmes élete, mondakincse, 1971., 7.o.

Szintén a török időket idézi a Var János monda, mely szerint a Luka (ma Bodroghalom) és Vajda közötti vízen Var János csónakjával egyenként szállította át a törököket a lukai oldalra, ám amikor már nem láthatták a többiek, minden törököt befordított a vízbe; így végzett mindegyikükkel, s megmentette Lukát a töröktől. Ennek az eseménynek az emlékét őrzi a Varjános nevű dűlő Luka határában.

Törökökről a korabeli vizitációs jegyzőkönyvekben sincs semmiféle feljegyzés (1611-es a legkorábbi), "csak" a "németeknek rajtok táborzásá"-ról tesznek említést, 1671-ben.²¹

A gyülekezet története

A reformáció Zemplénben:

Sajnos "egyetlen egyházvidék reformálásáról sem maradt ránk összefüggő elbeszélő forrás", "így nagyon hézagos az a kép amelyet a terjedés menetéről adni tudunk". A legelső időkben két útja volt a reformáció terjedésének: az egyik, hogy a már a mohácsi vész előtti időkben érintett területekről terjedt tovább (németek), a másik út pedig az lehetett, hogy "egy-egy harcos reformátori egyéniség vágott neki a még érintetlen területeknek, és igehirdető, vagy tanítói munkájával végezte el a magvetést."²² Magyar reformátoraink első nemzedékéből a Tiszáninnen Dévai Bíró Mátyás működött. 1538-ban kerül Perényi Péter zempléni uradalmába. Ám nemsokára megromlik kettőjük között a viszony: Perényi Péter határozatlan, míg Dévai következetes hittani magatartása nem fér meg egymás mellett. Így Dévait 1541-ben már Szikszón találjuk, ahol az iskolát egy évig igazgatja.²³

Ám Zemplénben a 16. század derekára mégis jelentős, ha nem is éppen mindenütt döntő hatást ért el a reformáció. S ebben mégiscsak szerepük volt a Perényieknek, még ha

²¹ Sárospataki Ref. Kollégium Levéltára (SRKLT), Kgg. I.4. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek

²² Bucsay Mihály: A reformáció százada (1520-1608); Bíró-Bucsay-Tóth-Varga: A magyar református egyház története, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1949., 33.o.

²³ Bucsay Mihály: A reformáció százada (1520-1608); Bíró-Bucsay-Tóth-Varga: A magyar református egyház története, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1949., 35.o.

Perényi Péter szemei előtt csupán csak "egy humanista szel-
lemben belülről megtisztult római katolikus egyház képe le-
begett, mintsem egy a pápával végleg szakító reformatori-
protestáns egyházé." Innen fakadhatott tehát következetlen
hittani magatartása, az a kettősség, hogy egyfelől pártfogásá-
ban részesített a reformáció szellemében munkálkodó egyéne-
ket (Gálszécsi István és Benczédi Székely István énekesköny-
vei 1536-ban és 1538-ban az ő költségén s neki ajánlva jelen-
nek meg), másfelől pedig Dévait, a következetes reformátort
nemsokáig tűri meg környezetében. Ám évekkel később fiát,
Gábort már arra ösztönzi, hogy a reformáció művét (lutheri
irány) erélyesebben folytassa. Így a fiatalon, 1567-ben el-
hunyt Perényi Gábor idején tetőződik be Zemplén és más
Perényi uradalmak reformációja.²⁴

Bár kevés adat igazolja, de teljesen valószínű, hogy a hel-
vét irány az Egertől Kassáig és Máramarosig terjedő területen
"éppoly feltartóztatathatatlannal tört előre, mint a Tiszántúl."
1559-ben Kopácsi István sárospataki esperes-lelkész
Méliusszal és az erdélyiekkel megállapodott az úrvacsora hel-
vét szellemű felfogásában. 1561-ben Kopácsi elnökletével a
Tarcali Zsinat állást foglalt az úrvacsora és a predestináció
helvét értelmezése mellett, majd a következő évben szintén
Tarcalon Méliusz jelenlétében a Tiszáninnen lelkészeinek
nagy többsége sajátjának fogadta el Béza Tódor 1560-as hit-
vallását. A lutheri irány védelmében ekkor Perényi Gábor,
abaúji főispán, megtorlást akart alkalmazni, és birtokain
1567-ben bekövetkezett haláláig kitartóan üldözte a helvét
irány híveit. Ezzel a szemlélettel azonban ekkor már egyedül
áll.²⁵

1564-ben a tiszáninneniek Tarcalon ismét megismételték
nyilatkozatukat Béza hitvallása mellett, sőt Kálvin kátéjának
használatát is elrendelték. Bár Perényi Gábor még el tudta tá-
volítani Kopácsit Sárospatakról, ám a nagyúr halála után ép-
pen Patak lett "iskolája révén a református szellemi élet egyik
messzevilágító fáklyája." Kopácsi irányító szerepét Károlyi
Gáspár gönci lelkész és kassavölgyi esperes vette át, s az ő

²⁴ Dr. Révész Imre: Magyar református egyháztörténet I. kötet, Debrecen, 1938., 71-72.o.

²⁵ Bucsay Mihály: A reformáció százada (1520-1608); Bíró-Bucsay-Tóth-Varga: A magyar reformá-
tus egyház története, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1949., 70.o.

idején ment végbe a tiszáninneri református egyház megszi-
lárdítása.²⁶

Bucsay Mihály írja, hogy "a század 70-es éveiben a régi egyház már majdnem teljesen eltűnt a színről", s "egy bizalmas pápai jelentés szerint Magyarországon ezer protestánsra esett egy katolikus". Ám mindezek ellenére is a katolikus egyház az állásokat és a javadalmait, Erdély kivételével, az egész országban fenntartotta.²⁷ Így történt, hogy Vajdácaska is egyházi birtok maradt, míg a községben a reformáció is akadálytalanul teret nyert.

Adalékok a gyülekezet 17. századi történetéhez:

A gyülekezetről, mint az Alsóberecki anyaegyház filiájáról, a legkorábbi feljegyzés egy 1611-ből való egyházlátogatási jegyzőkönyvben található: "Mind az Agocziak, mind a Vajdaijak aszerint fizetnek a Bereczki Pásztornak, mint a Bereczkiek, csak ebben vagyon a különbség, hogy az Úr vacsorájához az Agocziak és a Vajdaijak bort adnak, de offertoriumban (felajánlásként) semmit nem conferálnak (t.i. pénzt)."²⁸ A következő egy 1629-es feljegyzés, szintén az egyházlátogatók jegyzőkönyvéből, mely arról tudósít, hogy az elhunytakat eltemetni Vajdára szállították. Továbbá az anyaegyház "panaszképpen jelenti", hogy "Vajda és Ágócz mioltától fogva a parochiát csinálták, azoltától fogva semmi segítséggel nincsenek az parochiának kertelésében (bekerítésében)". A panasz a vajdaiak ellen az, hogy "a zsellérek nem fizetnek, a gazdák is egynehányszor nem fizettek az megígért napra, az szénát is be nem rakták (t.i. a lelkipásztor járandóságát)". A gyülekezetek lelkipásztora ekkor Rátkai György, tanító pedig ezideig még nem volt a faluban (Alsóbereckiben).²⁹

A következő vizitációs jegyzőkönyv 1639-ből való. A gyülekezet lelkipásztora ekkor Azari Péter, tanítója pedig még

²⁶ Bucsay Mihály: A reformáció százada (1520-1608); Bíró-Bucsay-Tóth-Varga: A magyar református egyház története, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1949., 70-71.o.

²⁷ Bucsay Mihály: A reformáció százada (1520-1608); Bíró-Bucsay-Tóth-Varga: A magyar református egyház története, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1949., 81.o.

²⁸ SRKLT. Kgg. I. 3a. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek

²⁹ Zoványi Jenő: Miskolczi Csulyak István egyházlátogatási jegyzőkönyvei; Történelmi Tár, Úf. VII. Budapest, 1906. 84-85.o.

mindig nincs. De ismét van panasz a vaidaiakra, t.i. hogy "főképpen nyárban Patakon az piaczon mulatják az innepet".³⁰

Az 1656-os jegyzőkönyv beszámol a gyülekezetekben lévő szolgálati rendről: A lelkipásztor "egy vasárnap Bereczkiben prédikál reggel, más vasárnap Vajdán, alternatim (felváltva) jár ki a Prédikátor." Most a vajdaiaknak van panaszuk, mégpedig, "hogyan az innepeknek első napján egyszeris nem adminisztráltak az Úr vacsorája." Kérik, hogy ezt igazítsák el, hiszen mind a két helyen, Bereczkiben és Vajdán is, ugyanannyi fizetést adnak. Továbbá kérik, hogy az esketések reggel legyenek.

Viszont mindkét helyen "resten járnak" a templomba a hívek, ahogy azt a lelkipásztor megjegyzi, aki ebben az időben Regéczi György.³¹

Ezek a feljegyzések pedig egyértelműen arról tájékoztatnak bennünket, s ilyen szempontból ezek az első feljegyzések, hogy Vajdácskán is volt a reformátusoknak temploma vagy imaháza, ahol az istentiszteleteket tartották.

Ezt támasztja alá Szűcs István a gyülekezet történetéről írt munkájában, amikor is említést tesz arról, hogy ebből az időből, III. Ferdinánd (1625-1657) idejéből, tárgyi emlék is maradt ránk, mégpedig egy, a gyülekezet tulajdonát képező kenyérosztó tál.³²

1660-ban Baskai Pál lelkipásztor jelenti, hogy egy Csomós Miklós nevű vajdai ember vitatkozott vele, ezért megintetett. Továbbá, hogy a jövedelem befizetésében is egyenetlenségek vannak, így az egyházlátogatóság elrendelte, hogy a párbért "Gergely pápa napjáig" kötelesek megfizetni.³³

1669-ben Mezei Imre a gyülekezetek lelkipásztora, de ekkor már van külön bírója Vajdának, nevezetesen Ungi István. A gyülekezetekre ismét van panasz a "pásztornak", mégpedig, hogy "igen restek az Ige hallgatására". A parókia fenntartása körül is vita van az anya- és leányegyházak között (Felsőberecki is). "A filiák nem akarnak a kertelésben segítséggel lenni." Pedig a vajdácskaiak is "tartoznak kertelni". Ezért az anyaegyház eljárást kezdeményez a filiák ellen.³⁴

³⁰ Zoványi Jenő: Miskolczi Csulyak István egyházlátogatási jegyzőkönyvei; Történelmi Tár, Úf. VII. Budapest, 1906. 298.o.

³¹ SRK Lt. Kgg. I.3. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek

³² SRK At. Fszkt. 276. Szűcs István: Kísérlet a vajdácskai ref. egyház történetének megírására, 39.o.

³³ SRK Lt. Kgg. I.3. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek

³⁴ SRK Lt. Kgg. I.4. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek

A 17. századi jegyzőkönyvek sorát zárja az 1671-es, amikor is Bányai Ferenc a lelkész, s azért panaszkodik, mert nem adják meg rendesen a fizetését, arra hivatkozva, hogy a "németeknek rajtok táborozása miatt mindenektől megfosztattak." Az egyházlátogatók meghagyták, hogy ezt a következő zsinatig rendezzék el.³⁵

A gyülekezet a 18. században:

"A kor szokása szerint", írja Szabó Lajos, a katolikus földesuraság "nem tűr meg más egyházat birtokán". Így, hasonlóan a múlt századhoz, a vajdácskai reformátusok a szomszédos alsóberecki anyaegyházba járnak igét hallgatni, és a sákramentumokkal élni.³⁶ Ám ez utóbbi megjegyzésnek ellentmond az, amire a 17. századi jegyzőkönyvek engednek következtetni, hogy nem a gyülekezet járt át az anyaegyházba, hanem a lelképásztor a filiába. Ezt erősíti meg Szűcs István kutatása is, aki utal egy 1770-es iratra, melyben a pataki plébános számol be a vajdácskai templomfoglalásról: "Ez a helység Alsóbereckinek a filiája, ahova a Materben levő Prédikátor mindig ki szokott járni és a pusztá(?) Templomban szolgálatot tett. Hogy azután a filiák eltiltattak az az Ekklesia a Pataki Plébános hatalma alá esett, és tartotta ide jussát", ám a vajdácskai reformátusok ekkor Bereckibe mentek át kereszteltetni és esketni, "minden oda ígérese nélkül a pataki Plébánosnak. Ez után lettek ők jobban megszorítva, és a Circulare által egyedül az oda kötelezettek, kiküldvén közükbe Szolgabíró Beniczki Menyhért urat,... azután semmi szolgálatra sem alkalmazhatták a Mater beli Prédikátort, hanem fizetésért. Ezután foglalta el a Pataki Plébános a pusztá Templomot is, szolgálván benne mintegy háromszor, egyszer és másszor."³⁷

Vajdácskán tehát volt egy Istennek szentelt hely, ahol összegyűlhetett a gyülekezet. S ezt az 1770-es évekig meg is tették. 1753-ban jött ki a rendelet, mely a magános vallásgyakorlással bíró nem articuláris helyek protestánsait a plébánosok alá rendelte. Ám ahol nem volt helyben lakó plébános, a

³⁵ SRK Lt. Kgg. I.4. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek

³⁶ Dr. Szabó Lajos: i.m., 1.o.

³⁷ SRK At, Fszkt. 276. Szűcs István: Kísérlet a vajdácskai ref. egyház történetének megírására, 20-21.o.

protestáns hívek menteseknek érezték magukat a plébános járandóságainak kifizetése alól. Vajdácskáról is valószínűleg ezért jártak át inkább az anyaegyházba, s persze ott kérték a különböző szolgálatokat is. 1755-ben azonban újabb rendeletet adtak ki, "amely arról intézkedett, hogy azokat a helyeket, ahol nem lakik plébános, be kell osztani valamelyik plébániához mint filiákat s a filiák protestáns lakói oda tartoznak fizetni".³⁸ Ennek a rendeletnek lett a következménye, hogy a pataki plébános elfoglalta a gyülekezet templomát.

Ebből a századból a legkorábbi emlék egy 1743-ból való nagy, kenyérosztó cintál, ezzel a felirattal: "A N. Vajdatskai R. Ekk. Sz.". A másik emlék egy 2 iccés cinkanna, melyen a felirat: "A N. Vajdatskai Rfta Ekklesia vette An. 1744".³⁹

A harmadik emlék egy kb. 50 fontos harang 1752-ből, ezzel a felirattal: *EKKLESIA RFTA VAJDATSKAIENSIS FIERI CURAVIT*.⁴⁰ Szabó Lajos szerint, a kenyérosztó tányérral és a cinkannával együtt, ez a harang is Alsóbereckiben lehetett, ahol mint "a vajdatskai harangot" kezelhették, mert 1786-ig Vajdácskán nem volt református istentisztelet, nem engedte a földesúr.⁴¹ Bár Szabó Lajos hosszabb időre gondol, két-három évtizedig valóban Alsóbereckiben lehettek ezek, a gyülekezet tulajdonát képező tárgyak, amíg ismét lehetett az egyházközségben istentiszteletet tartani. Még akkor is így lehetett, ha a gyülekezet 1824-es, legelső protocollumában ezt olvashatjuk: "megjegyzést érdemlő dolog az, hogy ezen Ekklesiának, mint hogy kezdettől fogva Filiája volt Alsó Bereczkinek, nem volt Helyben sem Papja, sem pedig Rectora, hanem mind vasárnapokon, mind pedig hétköznapokon Bereczkibe jártak a közös isteni tiszteletnek gyakorlására".⁴² Arról nem található említés, hogy mi történt a "puszta templommal", sem arra nem emlékeznek már, hogy valamikor a Mater Prédikátora Vajdácskán is tartott istentiszteletet.

Am az úrvacsorai edények, és a harang, jól kifejezik, hogy a vajdatskai reformátusok vágytak az önálló egyházra, s ha "csupán" leányegyház is voltak, készek voltak áldozni gyülekezetükért.

³⁸ Tóth Endre: Az elnyomás kora (1715-1789); Bíró-Bucsay-Tóth-Varga: i.m., 193.o.

³⁹ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklesia Protocolluma, 1824. 6.o.; Ref. Lelkészi Hiv. Vajdácška

⁴⁰ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklesia Protocolluma, 1824. , 5.o.;

⁴¹ Dr. Szabó Lajos: i.m., 2.o.

⁴² A Vajdatskai Rfta Szent Ekklesia Protocolluma, 1824. 35.o.;

A 18. század utolsó két évtizedében a vajdácskai reformátusok vágyakozása beteljesedhetett. Többfelől is segítségük érkezett ebben. 1781-ben II. József Türelmi Rendelete, Öreg Kis András vajdácskai bíró hitbéli buzgósága, Hertzig Pál alsóberecki prédikátor támogatása⁴³, majd az 1790-91. évi országgyűlés XVII. törvénycikke, mely elrendelte, hogyha a protestánsok egyházat kívánnak szervezni, akkor a földesúr köteles belső telket adni templom, paplak és iskola számára. "Ezen az alapon jutott a vajdácskai egyház is birtokhoz, megkapván a 2 vékás Aranyos nevű szántót, a 2 vékás Csege nevű kenderföldet, az 1 vékás Alsó-Vásáros nevű kenderföldet, és a Körtvéfa Geréndje nevű kaszálló rétet, továbbá az Alsó-Járó nevű kaszálót. Ezek mellett kapott az egyház egy templom helyet is, a falu feletti Homok nevű dombon."⁴⁴

Vajdácskán hosszú idő óta, az első református igehirdetés 1786-ban szólalt meg. "Az Ige szólója Hertzig Pál berecki prédikátor volt, a vajdácskai reformátusok melegsívű barátja."⁴⁵ S a hely, ahol először megszólalhatott az ige, Öreg Kis András főbíró háza volt, ide járt istentiszteletet tartani Hertzig Pál.⁴⁶ Az ő biztatására, "hogy gyakrabban szolgálhassanak az istennek, és hogy gyermekeiket is neveltethessenek", "folyamodott az Ekklésia a Felsőbbekhez és sokszori zörgetések után 1790-ben nyertek egy Lévitát" is, a kispécsi egyház volt rektorát, az ifjú Szatmári Paksi Pált.⁴⁷ S az uradalomtól kapott telken, a hívek "hamarjában" fából építettek házat lévitájuk számára, melynek egy pitvara és két szobája volt.⁴⁸ Még ugyanebben az évben, 1790-ben, a "Homokon" felépült a vajdácskai református templom. Kőből, zsindellyel fedve⁴⁹, az ekkor 330 fős gyülekezet részére⁵⁰. A templom teljesen a vajdácskai reformátusok áldozatkészségéből épült. Az egyház 1824-es protokolluma külön is beszámol azokról, akiknek "Szorgalmatosságok által és költségeken" felépült a templom: Fő Bíró Öreg Kis András, Fő Curátor Öreg Ketskés Mihály,

⁴³ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protocolluma, 1824. 35.o.;

⁴⁴ Dr. Szabó Lajos: i.m. 2.o.; A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protocolluma, 1824. 8-9.o.

⁴⁵ Dr. Szabó Lajos: i.m., 2.o.

⁴⁶ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protocolluma, 1824., 35.o.

⁴⁷ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protocolluma, 1824., 35.o.

⁴⁸ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protocolluma, 1824., 7.o.

⁴⁹ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protocolluma, 1824., 5.o.

⁵⁰ Vajdácskai Ref. Egyházközség I. vegyes anyakönyve, 1790-1871., VI.o.

Varga István, Géresi János, Csomós Pál, Pásztor István, Pásztor János, Ondi József, Szilágyi Ferenc, Kis János.⁵¹

A templom felszentelésekor kapja az egyházközség első anyakönyvét is, amire szent Jakab havának 4. napján került sor. Első lapjain őrzi azoknak neveit, akik a gyülekezet megalapítói voltak⁵²: Curator Ketskés Mihály, Fő Bíró Kis András, "Consistoriális Hites Személyek" Varga István, Pásztor Mihály, Géresi János, Csomós Pál, Pásztor István, Pásztor János; a vajdácskai református egyház első tagjai: Rehor Pál, Szilágyi András, Pásztor András, Szilágyi István, Szilágyi Ferenc, Varga András, Bodnár János, Laczkó András, Ondi András, Sidó András, Ráski András, Raski Mihály, Görög János, Mészáros Mihály, Ondi József; "gyalog gazdák, vagy pázsitosok": Rehor Mihály, Ondi János, Görög György, Csomós Mihály, Pásztor Mihály, Boros János, Csizmadia András, Mózes István, Csizmadia György, Koptsai Mihály, Szilágyi János, Kis János, Czompoly István, Szilágyi Pál, Szabó György, Molnár György, Rehor András, Rajna György, Koptsai István, Szakáts Ferenc; "özvegy asszonyok": Ö. Pásztor Jánosné, Paritsi Mihályné, Ketskés Mihályné, Ráski Istvánné, Csomós Mihályné, Ketskés Györgyné, Ö. Kis Andrásné, Ondi Jánosné, Csizmadia Jánosné, Ondi Gáborné. A gyülekezet létszáma összesen 330 fő. Több család 10-14 tagot is számlált.⁵³

"Hanem minekutána a Templom tökéletesen fel épült, és fel is szenteltetett az 1790dik Esztbe - a népnek szíve és figyelmessége azonnal ott járt, és munkálkodott, hogy magok közikbe Lelki Tanítót kérjenek és hozzanak, melyet némely Pártfogókkal munkába vévén meg is nyertek a felsőbbektől az 1792dik Esztbe. Amikor tsak ugyan, már közöttök két Esztendőket Lévitáságban töltött néhai Szatmári Paksi Pál Urat a Predikátorságra fel is szenteltették, mely után maga vivén mind a két hivatalt, lett leg első Lelki Tanítója a Vajdácskai gyenge, de már Mater Ekklesiának."⁵⁴

De mindennek sok harc árán kellett megtörténnie, mert az anyaegyház a filia elszakadása ellen "kézzel-lábbal tiltakozott". A bereckiek beadvánnyal fordultak a felsőbb hatósághoz, hogy Vajdácaska kérését ne teljesítsék. Még "Ófelsége elé

⁵¹ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklesia Protocolluma, 1824., 5.o.

⁵² Vajdácskai Ref. Egyházközség I. vegyes anyakönyve, 1790-1871., III-VI.o.; RLH Vajdácaska

⁵³ Vajdácskai Ref. Egyházközség I. vegyes anyakönyve, 1790-1871., VI.o.

⁵⁴ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklesia Protocolluma, 1824., 35-36.o.

is készek" voltak vinni az ügyet. Legfőbb indokuk az volt, "hogy egy koldusból kettő ne legyen", mert "a vajdaiak ha a szomszéd határokra nem szántanak, kenyerek sem volna", s egyébként is "kitetszik nagyravágyások és az előljáróhoz való engedetlenségek".⁵⁵ Am végül "a Felséges Királyi engedelem 's parancsolat szerint a Vajdatskai filiális Ekklesia meg vizsgáltván mind a Papi Szent Szék, mind a Nemes Vármegye által, elégségesnek találtatott arra, hogy egy rend szerint való Prédikátort maga között tartson".⁵⁶

1792-ben, Szent Mihály hava 10. napján a vajdácskai anyaegyházban egyházmegyei gyűlést tartottak, melyen megállapították a vajdácskai prédikátor díjlevelét, a következők szerint⁵⁷:

1. Minden egész telkes gazda fizet egy köből életet, melynek negyed része az az vékája búza.

2. Minden fél telkes gazda két véka életet, ennek is fél vékája búza

3. A pásitosok vagy gyalogok két véka gabonát

4. A zsellérek, akik más házába laknak egy véka gabonát

5. Minden külön kenyeres gazda, akár egész telkes, akár fél telkes, akár pásitos, egy forintot, a más házában lakó zsellérek fél forintot.

6. Minden telkes gazda ad egy szekér szénát, a gyalogok fél szekér szénát.

7. Gazda és gyalog egyaránt ad a prédikátornak évente egy kenyeret és egy csirkét.

8. Minden ökrös gazda ad egy jó szekér fát.

9. Keresztelésért és énekszós halottért 4 garas stóla jár, esketésért és prédikációs halottért 1 v. forint. Házasulandók kihirdetéséért és testimonialisért fél v. forint.

"A fából készült paróchiában, ezzel a díjlevéllel, valamint az egyházi földek használatával, szerényen, de tisztességesen gondoskodik a vajdácskai egyház prédikátorának megélhetéséről"- írja Szabó Lajos.⁵⁸ Sajnos Szatmári Paksi Pál 1798-ban, vagy 99-ben kelt levele (év nélküli) már arról tanúskodik, hogy sem a szénát, sem pedig a fát nem hozták be becsü-

⁵⁵ SRKAt. Fszkt. 276., Szűcs István: Kísérlet a vajdácskai ref. egyházközség történetének megírására, 20-21.o.

⁵⁶ Vajdácskai Ref. Egyházközség I. vegyes anyakönyve, 1790-1871., VII.o.

⁵⁷ Vajdácskai Ref. Egyházközség I. vegyes anyakönyve, 1790-1871., VII-VIII.o.

⁵⁸ Dr. Szabó Lajos: i.m., 5.o.

letesen a hívek. A szénából kevesebbet és sokan "gazt" hoztak, a fát sem adta meg mindenki. Panaszodik még a prédikátor a kilenc éve rá nehezedő "hároms teher" miatt, hiszen a "Predikátori, Cántori és többnyire harangozói terhet" is viseli. "...egészségemben gyakran változást szenvedvén az harangozásnak és éneklésnek terhét nehezen bírom, vasárnapokon, Úr vacsorája kiszolgáltatásakor. Temetéskor egyenesen rajtam fekszik a kettős teher." - írja. "Ámbár pedig egy Éneklő s harangozó személynek el tartására ezen Ekklésiát elégségesnek látom. Mindazáltal minthogy némellyeknek erre való kedvetlenségeket tapasztalom sürgetni nem akartam, ajánlván e dolgot a Ven. Conferenciának kegyességében."⁵⁹

Ígyhát, bár a vajdi reformátusok szívből igyekeztek anyaegyházuk létrehozására, a sok áldásos munka mellett, ill. után, sajnos jelentkezett a restség is, s a mindennapok gondja sok szívben előlte hitük és gyülekezetük ápolását.

Nemsokára, 1800 Bőjtelő havának 23. napján váratlanul, 37 éves korában, munkássága teljében meghalt Szatmári Paksi Pál⁶⁰, a gyülekezet szeretett prédikátora, maga után hagyva özvegyét, Nemes Györgyi Erzsébetet, és két árvát, a 4 éves Zsófiát és a 2 éves Ábrahámot. Koporsója mellett Lovas József alsóberecki prédikátor szólta az ígét: "...az aratnivaló sok, de a munkás kevés. Kérjétek azért az aratás Urát, hogy küldjön munkásokat az ő aratásába." A sírnál ifj. Lovas Sámuel olvasta az ígét: "nékem az élet Krisztus, és a meghalás nyereség."⁶¹

Szatmári Paksi Pál után a következő lelkipásztor id. Lovas Sámuel lett, aki ekkor már 77 éves. Így fia, ifj. Lovas Sámuel látta el mellette a segédlelkészi teendőket.⁶²

Így zárul le a vajdácskai (immár) anyaegyház számára a 18. század. Elkezdődött az önálló egyház élete, és folytatódik a gyülekezetben szolgáló prédikátorok sora.

A 19. századi gyülekezet

⁵⁹ SRKLT. Vajdácskai R.A. I.4/2.

⁶⁰ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protocolluma, 1824., 36.o.

⁶¹ Dr. Szabó Lajos: i.m., 6.o.

⁶² A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protocolluma, 1824., 36.o.

Az anyaegyház második prédikátora is hamar itthagya szeretteit, és a gyülekezetet. 1802-ben meghalt id. Lovas Sámuel, és fiát, ifj. Lovas Sámuelt választotta meg a gyülekezet lelkipásztornak.⁶³ Az ő prédikátorsága idején adományozta Öreg Kecskés Mihály kurátor és felesége Erdélyi Mária a 2 mázsa 48 font súlyú új harangot "Isten dicsőségéhez vonzó indulatukból".⁶⁴ 1809-ben a rozvágyiak választották meg prédikátoruknak, s itthagya a gyülekezetet.⁶⁵ Közrejátszhatott ebben az is, hogy 1807-ben mindkét gyermekét elveszítette.⁶⁶

Bánhorváti Józsefet hívja meg ekkor a gyülekezet Agárdról, ám ő már 1811-ben Ladányba távozik.⁶⁷ 1810. március 3-án kelt levelében, melyet az esperesnek ír, panaszolja, hogy hiába vinné teljes erővel mind a lelkészi hivatalt, mind a kántorit, de a kántori szolgálatra gyengének érzi magát, ezért inkább lemondana hivataláról.⁶⁸ Kecskés Mihály kurátor 16 nap múlva a Szent Székhez intézett levelében azt is leírja, hogy Bánhorváti József lelkipásztor ahhoz kötötte a gyülekezetben maradását, hogy a gyülekezet rektort hozat. Ám erről az ekklézsia közgyűlése "végeképp lemond". Ezért prédikátorukat a Tisztelt Szent Szék "kegyességébe ajánlják".⁶⁹

A gyülekezet új prédikátora Farkas István, aki szintén Agárdról érkezik, és ekkor már 66 éves. Káplán fia, Sámuel, segítségével látja el a pásztori teendőket.⁷⁰ S amit nem sikerült véghezvinnie Bánhorváti József prédikátornak, az 1811-ben mégis megoldódik. A gyülekezetbe rektor érkezik. Így tudósít erről az ekklézsia protokolluma⁷¹:

"..., meg jegyzést érdemlő dolog az, hogy ezen Vajdatskai Rfta Szent Ekklésiának, nem volt Rectora vagy Oskola Tanítója szinte az 1811-dik Esztendeig; amikor a Hallgatók Száma meg Szaporodván,... mind az Isteni tisztelet annál illendőbben mehessen véghez, mind pedig a gyermekek neveltethessenek; az itt lakó Tiszteletes Urak addig munkálkodtak a Hallgatóknak Szívek körül, és addig fedezgettek a Gyermekeknek neveltlenségekből és erkölcstelenségekből származható si-

⁶³ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protocolluma, 1824., 36.o.

⁶⁴ Vajdacska Ref. Egyházközség I. vegyes anyakönyve, 1790-1871., VIII.o.

⁶⁵ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protocolluma, 1824., 36.o.

⁶⁶ Dr. Szabó Lajos: i.m., 6.o.

⁶⁷ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protocolluma, 1824., 36.o.

⁶⁸ SRKlt. Vajdacska, R.A. I.4/2.

⁶⁹ SRKlt. Vajdacska, R.A. I.4/2.

⁷⁰ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protocolluma, 1824., 36.o.

⁷¹ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protocolluma, 1824., 16.o.

ralmas következtetéseket, és ama napon a Szülékre háramló kemény büntetéseket, és meg ítéltetéseket, mint egy meg retentvén, meg esett, nem csak a Szüléknek, hanem minden Hallgatóknak Szívek annyira, hogy tökéletesen meg alapodtak a Rektornak szükséges volta felől. - Mely véget a fellyebb említett 1811-dik Esztbe köz meg egyezéssel folyamodtak a Papi Szent Székhez, az hol kívánságok bé tellyesítettvén hoztak leg először Rectort vagy Oskola Tanitót Batskából Batori Sámuel Urat,..."

Farkas István prédikátor 1814 februárjában kelt leveléből kiderül, hogy a gyülekezet ismét nem adta meg becsületesen lelkipásztorának a járandóságát, ám most tudatja az esperessel, hogy "a curator igyekezett, hogy fizetségét beszedje, és az ekklésia is kötelezte magát, hogy begyűjtse a járandóságokat", így nem hagyja el a gyülekezetet.⁷² Ez így is volt, egészen 1822 novemberében bekövetkezett haláláig.⁷³

1823. február 17-én mind Öreg Kecskés Mihály, mind Gombos Susánna, Farkas István özvegye levelet intéznek a Szent Székhez, kérve, hogy Farkas Sámuel legyen "jövőbeli rendes lelkészükké", aki már 4 éve teljesített kápláni szolgálatot apja mellett.⁷⁴ Ám különös módon az egyházközség 1824-es protokolluma arról tudósít, hogy 1822-ben Királyhelmeccről Olajos András érkezett a gyülekezetbe. Legalábbis ezt az utókor így értelmezte, ugyanis a lelkészek névsorát eszerint állították össze. A gondnok és az özvegy levele egyértelműen 1823-ban íródtak, és a jegyzőkönyv (melyet éppen Olajos András prédikátorsága idején készítettett a gyülekezet) bejegyzése is utalhat későbbi időpontra: "1822-ben Meg Halálozván néhai Tiszt. I. Farkas István Úr, a hátra lévő kis időt Fia mint Káplán Farkas Sámuel Úr kitöltvén, jött helyébe Király Helmeccről Lelki Tanitónak Olajos András,..."⁷⁵ Gombos Susánna 1823. június 24-én hunyt el.⁷⁶ Bizonyára Farkas Sámuel eddig még nem iktatták be lelkészi hivatalába, s szülei halála után nem kívánt a gyülekezetben maradni. Ekkor hívhatták meg Olajos András prédikátort a gyülekezetbe, tehát mindenképpen fél évvel később, 1823-ban.

⁷² SRKLT. Vajdácska, R.A. I.4/2.

⁷³ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protocolluma, 1824., 36.o.

⁷⁴ SRKLT. Vajdácska, R.A. I.4/2.

⁷⁵ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protocolluma, 1824., 36.o.

⁷⁶ Vajdatskai Ref. Egyházközség I. vegyes anyakönyve, 1790-1871., 256.o.

1824. február 20-án születik meg az a presbiteri határozat, mely rendelkezik az új parókia építése felől.⁷⁷ Az előzményekről így tudósít a protokollum⁷⁸: "A Parochiális Fundus, a mellyen eleinte szinte Három Esztendőig a Rector v. Levita lakott, Szinte 1792dik Esztendeig, de már azoltától fogva, meg most is a Predikátor lakik, adodott a Vallás béli Szabadságnak felállásakor Felséges Iidik József Császár és Király kegyelmes parancsolatjából, és azonnal ki is mérődött, de nintsen róla semmi írás. Ennek a Papi Parochiális Fundusnak hossz Nyolczvan egy öl, szélessége nap kelet felől való végén Tizen három öl, nap szalat felől való végén Tizen egy öl. Ezen a Funduson... építettek a Rftus lakosok hamarjában egy Fa Házat tulajdon költségeken, a Pitvaron kívül két szobákra, amely megavulván és a benne lakókat düléssel fenyegetvén... az 1824dik Esztendőbe elbontatott." A presbitérium úgy határozott, hogy helyére kőház épüljön, melyben "az első szobáknak szélessége öszvességgel legyen 3 öl 4 láb, u.m. a nagyobb szobának belső szélessége 2 1/2 öl, a tanuló szoba 1 1/2 öl, a 3 falak 4 lábnyi szélességűek legyenek. A belső hossza az első házaknak 2 öl és 9 láb -A pitvar szélessége 1 1/2 öl, mellybe fűtökemencés konyha építtessen". "Az egész épületnek hossza 7 1/2 ölnyi kőfal legyen."⁷⁹

Ígyhát a márciusban elbontott parókia helyére "ugyan azon Esztendőben (1824), általok (a református lakosok által) Kő Ház építtetett, a Pitvaron kívül Négy Szobákra, nád fedel alatt, a magok tulajdon adakozó költségeken,..."⁸⁰

A parókiához egyéb épületek is tartoztak: "Istáló és szeker szin egy fedel alatt gyékény kötéssel, melynek hossza a szeker szinnel edjütt 5 öl és két sukk, szélessége 3 öl 2 sukk. - Ezen kívül van egy külső kamara vājogból kő fundamentumon, ez alatt van kő pincze, olyan hosszúságu mint a kamara, melynek hossza külső színére nézve 4 öl és 3 sukk, szélessége 3 öl, mellyet a Rftus lakosok magok költségeken építettek, az 1823. esztendőben. Van egy kő kút a kertben gémre építve, mellyet magok költségeken építettek. - Van mindeze-

⁷⁷ SRKLT. Vajdácska, R.A. I.4/2.

⁷⁸ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protocolluma, 1824., 7.o.

⁷⁹ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protocolluma, 1824., 7-8.o.

⁸⁰ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protocolluma, 1824. 7.o.

ken kívül két sertés ól egy fedel alatt, mellyet 1824dik esztendőben magok építetettek.⁸¹

Olajos András gyűjti össze az egyház addigi történetére vonatkozó adatokat, a gyülekezet első protokollumában.⁸² Az ő idejében, 1830-ban, készül egy másik jegyzőkönyv is, felsőbb egyházi rendelésre, "A Vajdátskai Rfta Szent Ekklesiában a Prédikátor részére fizető Gazdáknak vagy Halgatók Neveinek, Fizetéseknek és lehető restanciájoknak mutató jegyzőkönyve, Esztendőről Esztendőre".⁸³

1827 áprilisában nagy gyász éri a gyülekezetet. 77 évesen meghal az ekklézsia első kurátora, Öreg Ketskés Mihály, "erőtelen öregségben"⁸⁴. A halotti anyakönyv így tudósít róla: "Öreg Ketskés Mihály, mint ezen Ekklesiának 38 esztendőig volt hív Curátora."⁸⁵

A gyülekezet következő gondnoka Szilágyi András, aki 1826-tól segédkurátorként működött Öreg Ketskés Mihály mellett, az idős gondnok "erőtlenségei miatt".⁸⁶ 1830 júniusában azonban a consistorium Mózes Istvánt választja és esketi fel gondnokká, mivel Szilágyi András "hivatalát időnap előtt hitetlenül elhagyta, és a Consistoriumot confundálta."⁸⁷ Ám az 1831. december 4-i consistoriális gyűlés ismét a gyülekezet kurátorává választotta, mivel Mózes István lemondott hivataláról.⁸⁸

Időközben a consistorium, 1828. május 11-i gyűlésén főkurátornak hívja meg "Ttes Ns Szentesy János Ur"-at, akit 28-án fel is esketnek.⁸⁹ Szentesy János Sárospatakon lakó hadnagy, aki "feleségével együtt már évek óta meleg viszonyt tart fenn a vajdácskai egyházzal".⁹⁰ Mutatja ezt az is, hogy 1816-ban Szentesy János egy "nyolcz szegü czin kannát" adományoz a gyülekezetnek, "minden irás és jegy nélkül".⁹¹ A protokollum bővebben nem említi annak okát, hogy miért is választ a gyülekezet főgondnokot, de igaza lehet Dr. Szabó

⁸¹ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklesia Protokolluma, 1824. 8.o.

⁸² A Vajdatskai Rfta Szent Ekklesia Protokolluma, 1824. 1.o.

⁸³ Dr. Szabó Lajos: i.m., 8.o.

⁸⁴ Vajdácskai Ref. Egyházközség I. vegyes anyakönyve, 1790-1871., 259.o.

⁸⁵ Vajdácskai Ref. Egyházközség I. vegyes anyakönyve, 1790-1871., 259.o.

⁸⁶ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklesia Protokolluma, 1824. 69.o.

⁸⁷ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklesia Protokolluma, 1824. 71.o.

⁸⁸ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklesia Protokolluma, 1824. 73.o.

⁸⁹ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklesia Protokolluma, 1824. 70.o.

⁹⁰ Dr. Szabó Lajos: i.m., 9.o.

⁹¹ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklesia Protokolluma, 1824. 6.o.

Lajosnak, aki megemlíti, hogy bizonyára sokban segíthette a gyülekezetet a hadnagy tanácsaival és összeköttetéseivel, aki hívő és tanult ember. S nem elhanyagolható az a tény sem, hogy ekkor a consistoriumban a prédikátoron és az ispánon, Ondi Istvánon, kívül, még a főkurátor tudott írni.⁹²

Olajos András prédikátorsága idején válik sürgetővé a templom kibővítése is. Így 1825-ben levelet intéz Öreg Kecskés Mihály a gyülekezet nevében a prépostsághoz, miszerint "a két templom közt lévő üresség határozatlan van, mi pedig templomunkat mint hogy kicsiny a Hallgatóknak bé fogadására, valami úton s módon nagyobbítani kéntelenítettünk", ezért folyamodik a "Méltóságos Földes Urasághoz", hogy a gyülekezet kérését "valamely biztos által megnézetni, meghatározni, sőt meg is állapítani méltóztasson".⁹³

Ám még 1833. január 30-án is ezügyben kell leveleznie Szilágyi András kurátornak, mert a hely ugyan megvan, ám a megígért segítség nem érkezett meg a Szent Széktől, pedig már négyszer folyamodtak hozzá. 12 éve elhatározták, hogy kőből újra építik a parókiát, és kibővítik a templomot, ám a megígért segítség még mindig nem érkezett meg.⁹⁴ Időközben, amint erről fentebb is volt szó, a parókiát fel is építették a maguk költségén. Ugyanez év júliusának 8. napján az espereshez intézett levelében Olajos András már arról számol be, hogy a templomot elbontották, és "már nagyobbára tökéletességre is ment a Hallgatóknak adakozások után, és az Ekklesia költsön felvett pénzein."⁹⁵

Annál is inkább csodálatra méltó ez a hozzáállás, mert időközben a gyülekezet fenntartóinak száma lecsökkent, ugyanis 1831-ben Vajdácskán is kolerajárvány üti fel a fejét, ami július 22-től augusztus 12-ig tombol. Ez idő alatt a gyülekezet 23 tagját veszíti el. 1832-ben már csak 80 az egyház terheit viselő reformátusok száma.⁹⁶ Ilyen körülmények között hozza meg mégis, megegyeszer, 1832. június 11-én a consistorium a határozatot, hogy belekezd a templom kibővítésébe.⁹⁷

⁹² Dr. Szabó Lajos: i.m., 9.o.

⁹³ SRKLT. Vajdácska, R.A. I.4/2.

⁹⁴ SRKLT. Vajdácska, R.A. I.4/2.

⁹⁵ SRKLT. Vajdácska, R.A. I.4/2.

⁹⁶ Dr. Szabó Lajos: i.m., 9-10.o.

⁹⁷ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklesia Protokolluma, 1824. 73.o.

1833. augusztus 30-ra a gyülekezet elkészül a templom kibővítésével, sőt új kőszószer is kerül a megnagyobbított templomba.⁹⁸

Ám nemsokára elérkezik az ideje, hogy Olajos András prédikátor is elhagyja a gyülekezetet. Így adja ezt tudtul a Protocollum: "Olajos András, kinek idejében épült az egész Parochia, minden rajta lévő épületekkel, ujonnan és más helyeken lakott itt az említett prédikátor tizen két esztendőig. De 1835dik esztendőben, tapasztalván sok szívességei után a népnek hidegségét, le mondván elköltözött Maád városába, ugymint prédikátor." S végülis a közeli Petrahóra (ma Bodroghalász) került rendes lelkipásztornak.⁹⁹ Sajnos amint a távozása idején íródott levelek mutatják, lemondása elég viharos körülmények között zajlott le. Kezdődhetett, vagy csúcsosodhatott ki azzal, hogy az ispánt nem volt hajlandó összeadni szeretőjével, aki ezért az egész gyülekezetet felbujtotta, s megoszlásra kényszerítette.¹⁰⁰

1835. május 7-én költözik el a gyülekezetből Olajos András, s helyébe Hotykáról érkezik Kovács Sámuel prédikátor. Nem marad sokáig a gyülekezetben, 1838. május 9-én "néhány őt érdeklő izetlenségek miatt lemondván Predikátori Hivataláról a felsőbb Egyházi rendelkezések miatt elköltözött a Kaki Református Ekklesiába".¹⁰¹ Kovács Sámuelnek az espereshez írott leveleiből az derül ki, hogy a környék "oskoláinak" látogatása az ő feladata volt, ám ezt az árvizek miatt sokszor nem tudta megtenni, egy télen betegsége miatt nem sikerült tisztét ellátnia, és sok helyen nem sok értelme volt látogatásainak, mert a gyermekeket nem járatták iskolába.¹⁰² A kurátor és a consistorium 1838. február 1-én kelt levelében közli az esperessel, hogy prédikátoruk lemondott, ezzel a gyülekezet is egyetértett, és új lelkipásztort kérnek.¹⁰³

Az új lelkipásztor Taktakenézőről érkezik a gyülekezetbe.

Itt még fontosnak, legalábbis érdekesnek tartom megemlíteni a Leleszi Prépostság Elöljárójának, Ormos Miklósnak levelét, melyet Szilágyi András kurátornak írt, 1838. február

⁹⁸ Dr. Szabó Lajos: i.m., 10.o.

⁹⁹ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklesia Protokolluma, 1824. 36-37.o.

¹⁰⁰ SRKLT. Vajdácaska, R.A. I.4/2.

¹⁰¹ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklesia Protokolluma, 1824. 37.o.

¹⁰² SRKLT. Vajdácaska, R.A. I.4/2.

¹⁰³ SRKLT. Vajdácaska, R.A. I.4/2.

26-án. Ebben kifejti, hogy Kovács Sámuel lelkipásztorsága alatt a vajdácskaiak "olly kárvallást s fogyatkozást szenvedtek nagy részben a jó erkölcsiség 's példás élet tárgyában, hogy az tsak egy igen tudós, szerény, és munkás moralistának sebes evezője által hozatathatik helyre." Tud is egy ilyen személyt ajánlani, mégpedig a cigándi káplánt, Kiss Jánost. Bár megjegyzi, hogy "nincs nékem arra semmi jussom, hogy a Reformata Ecclesiának rendelkezésébe leg messzebről is belé tekintsek; de amennyibe jobbágyaink boldogságát political tekintetekben is szívemen hordozom, - ezen egyetemes tzélből tehát, jót, hasznost, 's idvességést kívánni, óhajtani és kérni kötelességemnek tartom".¹⁰⁴

Mindenesetre a gyülekezet következő prédikátora Rákosy Sámuel lesz. "Ki is öt évekig folytatta Lelkipásztori hivatalát, többnyire beteges lévén, az ötödik évben segédet kért magamellé, mellynek elteltével martius hó 6kán 1843-ban hosszas sínlődés után tüdővészben elhunyt élete 61dik évében. Semmi maradéka nem lévén testamentaliter megajándékozta ez egyházat 100 azaz száz v. cz. forinttal...A megboldogultnak özvegye maradván, azt a Nagytiszteletű Egyházmegyei Szék még esztendeig fele fizetés szedés mellett ez egyházba hagyta, időtöltőnek pedig szinte fél fizetés szedés mellett az akkori legidősebb káplánt Megyaszóról tiszteletes Móré Pál urat ide rendelte, ki is 1843. április hó 11ikén a Vajdácskai Egyházba hozatott."¹⁰⁵

Móré Pált "az Egyház szabad tetszése 's választása szerint köz akarattal minden leg kisebb ellenmondás nélkül elválasztotta jövőndő rendes papjának a mai ismeretessé lett 's köztök esztendeig működött időtöltő tisztel". Ám a gyülekezet tagjai közül "bizonyos incselkedők" meg akarták hiusítani a meghívást, így titkos szavazást rendeltek el, aminek az eredménye: 75 szavazattal, 5 ellenében ismét Móré Pál megválasztása, ami pedig a Tokajban tartott egyházmegyei közgyűlésen, a "Nagytiszteletű Egyházmegyei Szék által - jóvá hagyatott 's törvényesen megerősített" 1844. március 12-én.¹⁰⁶

Időközben, 1843. július 2-án sűrgető határozatot kell hoznia a presbitériumnak, ugyanis "a templom környéke, mely csupa futó homokból áll, az oda szabadon bocsátott lovak 's

¹⁰⁴SRKLT. Vajdácskai, R.A. I.4/2.

¹⁰⁵ A Vajdácskai Rfta Szent Ekklesiája Protokolluma, 1824. 37.o.

¹⁰⁶ A Vajdácskai Rfta Szent Ekklesiája Protokolluma, 1824. 37.o.

más marhák által fölívágattatván, mind az oda vezető utak elrontatnak, mind pedig a felívágott homok porföld a szél 's záporok dühének kitétetik 's általok elsepretik annyira, hogy ha a marhák gázlásainak gát nem vettetik, rövid időn templomunk fundamentumostól veszélyben forgánd". Így a consistorium tilalom alá veti a templom környékét, sőt az egész Homok-dombot, s ezt a bíróval is tudatják.¹⁰⁷ Végül november 19-én határozza el a presbitérium, hogy a templomdombot beülteti akáccal és jegenyével, "mellyek idővel ha jó gondviselés mellett felnevelkedéndnek, az egész homok dombot, Vajdácska kis Sionját, a szél és zápor dühétől igen hatalmasan védelmezéndik, templomunknak is csak védelmére, ékességére, a lakosoknak is hűvös árnyaikkal valódi gyönyörűségükre szolgálóndanak". Előtte azonban a torony felőli bejáratnál keletkezett nagy gödröt fel kell tölteni (erre még aznap az egyházi haladéktalanul szólítsa fel a híveket, s másnap lássanak is hozzá), szól a határozat, majd a helyettes prédikátor által hozott akác csemetéket el kell ültetni, "s ezen példa követésére" a többi gyülekezeti tagot is fel kell szólítani.¹⁰⁸

1845 augusztusában a torony "elrongyolódása" miatt, annak kijavítása is szükségessé válik, s el is rendelik, hogy még azon év őszén ezt is végeztessék el egy ácsmesterrel¹⁰⁹. Ám még a következő év áprilisára sem készül el a munka, "a sanyarú idő és körülmények miatt".¹¹⁰ 1846-ban ugyanis annyira elárasztja az árvíz a határt, sőt a falu egy részét is, hogy a határban semmi sem terem.¹¹¹ Ez annál is inkább súlyos csapásnak bizonyul, mert a hívek nem akarják megfizetni a prédikátor és a rektor járandóságait. Ennek ellenére, vagy éppen ezért, hozza meg a consistorium a határozatot november 15-i gyűlésén, hogy minden gyülekezeti tag a hátralékait fizesse ki még abban az évben.¹¹²

Az 1848-49-es szabadságharc nem hoz különös változást a falunak. "A jobbágy felszabadul, a földesúr marad." A faluból egyetlen áldozata van a szabadságharcnak, a református Kocsis János, aki "a muszkák által elhajtattván, Nyíregyházán

¹⁰⁷ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824. 87.o.

¹⁰⁸ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824. 90.o.

¹⁰⁹ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824. 94.o.

¹¹⁰ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824. 96.o.

¹¹¹ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824. 98.o.

¹¹² A Vajdátskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824. 99.o.

kolerába esik s ott hal meg és temettetik el 45 éves korában".¹¹³

1872-ben újabb csapás éri a vajdácskaiakat. Novemberben kolerajárvány üti fel fejét. November 21-től a következő év január 30-ig 21 református esik áldozatául, s a nyár folyamán még 8-an.¹¹⁴ 1874-ben pedig már olyan csapás jön, amelybe "úgy látszik, belepusztul a falu".¹¹⁵ A tűzvész martaléka lesz a falu legtöbb háza, köztük a parókia, összes melléképületével, és a templom is.¹¹⁶ 1974. április 26-án a leégett templom falai között közgyűlést tartanak. Így tudósít erről a jegyzőkönyv: "előterjesztett, miszerint leégett templomunknak, parochiánknak s ennek minden melléképületeinek czélszerű felépítését teljességgel nem teheti egyházközségünk, különösen jelen siralmas állapotában, midőn hitfeleinknek legnagyobb része is legtehetősebb tagjai az iszonyú tűzvész által lakóházaiktól s csaknem minden ingóságaiktól megfosztatván magokkal is jóltehetetlenekké lettek, - holott a nevezett épületeknek felépítése sok tekintetben mulhatlanúl szükséges. Előterjesztett továbbá azis, hogy az ily rendkívüli szorult helyzetben csakis oltsó kölcsönnel, melyet egyedül a f. t. Superintendencia kegyességéből nyerhet egyházközségünk - segíthet legkönnyebben és czélszerűen magán". Ígyhát "közakarattal és egyetértéssel" elhatározta a közgyűlés, hogy a szükséges összeget kölcsönképpen kérelmezik és felveszik a Superintendencia pénztárából, "a vajdácskai ref. egyházközség felelősségére és jótállására". Mégpedig 2000 o. é. forintot. A jót állók ezek voltak: Zsurki János gondnok, Lovas Antal, Kiss János, Ráski János, Géresi Ferenc az "egyháztanács" részéről, és Mózes János, alsó Szilágyi Ferenc, felső Szilágyi András "köztagok". Nyolcvanketten erősítették meg nevük aláírásával illetve "kezük vonásával" a közgyűlés határozatát.¹¹⁷ Egy hónappal később, május 25-én a gyülekezet ismét közgyűlést tart, melyen "az üdvös előterjesztést" az egész közgyűlés elfogadja és meghatározza, nehogy rajtuk is megessen és beteljesedjen "Krisztus Urunk szava", mely szerint "minden ház és társaság mely magában meghasonlik elpusz-

¹¹³ Dr. Szabó Lajos: i.m., 11.o.

¹¹⁴ Keresztelési-, házassági-, és halotti anyakönyv, 1872-1927.,308-317.o.

¹¹⁵ Dr. Szabó Lajos: i.m., 14.o.

¹¹⁶ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824. 27.o.

¹¹⁷ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824. 27-28.o.

tul": "minden egyházi tag, ha az a gondnok úr vagy egyh. előjáróság által előlegesen felszólíttatik és kirendeltetik szekerral vagy gyalog, egyházi közmunka tételére. Az ily mulasztás vagy ki nem állás esetében a szeker napidíj 2 frt, a gyalog napidíj pedig 1 azaz egy frt bírság pénzre o. é. pénzbe állapíttatik meg: amely bírság pénzt az illető gondnok vagy egyházelőjáróság a mulasztó vagy makacs ellenálló félen azonnal exegualhat és exeguáltathat, nehogy a közmunka hátránya miatt az egyház java mint közjó kárt szenvedjen."¹¹⁸

A gyülekezet szorgalmas munkával még ezen az éven befejezi a templom, a parókia és a melléképületek újraépítését. A Superintendentiától a gyülekezet államsegélyként 200 o. é. forintot kap, és Miskey Károly egyházkerületi dékántól is "jótéteményt, mint államsegélyt" 100 forintot.¹¹⁹ Többen adakoznak a környékbeli gyülekezetek tagjai közül is, így az 1874. évi zárószámadás így alakult: bevétel 700 frt 89 kr, kiadás 647 frt 11 kr, a maradvány 53 frt és 78 kr.¹²⁰ A tűzesettel kapcsolatosan érdekes megjegyezni, hogy 1855-ben figyelmezteti az egyházközséget az egyházmegye, hogy épületeire tűzkár esetére kössön biztosítást. Az április 15-i presbiteri ülésen meg is tárgyalja ezt a consistorium, hasznosnak is találja, ám azt mondja, hogy "ebben mit sem tehet, míg a néppel nem tudatik - minthogy semmi egyéb egyházi fundusunk nincs az ég alatt, az egyházközség jószívűségénél." A consistorium vállalja, hogy "mindent megtesz a biztosítás kieszközlésére". Ám a következő úrnapiján tartott közgyűlésen süket fülekre talált az egyházmegye felhívása, a gyülekezet "világosan kijelentvén, hogy ő arról tudni sem akar, sőt nem is ad reá még csak egy krajczárt sem, - sőt minden tovább is sürgettetett a biztosítás életbe léptetése - a sürgetőket, a javaslókat ott hagyta a templomban."¹²¹ Így tudósít erről a jegyzőkönyv, s ez az, aminek hasznosságára csak akkor döbönt rá a gyülekezet, amikor a baj megtörtént.

1881 januárjában, 74 éves korában meghalt Móre Pál, a gyülekezet kilencedik, 38 évet szolgált lelkipásztora. Helyére "sok concuráló közül", 1881. március 6-án lép Farkas Lajos, aki "rendes állomását az özvegyi év leteltével 1882. április

¹¹⁸ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824. 29.o.

¹¹⁹ Gondnoki számadás, 1807-1874., 138.o.

¹²⁰ Gondnoki számadás, 1807-1874., 147.o.

¹²¹ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824. 112-113.o.

28-án foglalta el."¹²² A gyülekezet levelezését megvizsgálva elmondhatjuk, hogy valóban nem folyt le problémamentesen a lelkészválasztás, ugyanis már a választás napján többen óvást nyújtanak be, az egyházmegye pedig vizsgálóbizottságot küld ki a gyülekezetbe, akik jelentésüket március 23-án teszik meg. Végülis a gyülekezet lelkipásztora Farkas Lajos lesz, korábbi nagyrosvági segédlelkész.¹²³ 1882. április 28-ig a gyülekezetben a lelkipásztori teendőket helyettes lelkipásztorként Bagdy István látja el.¹²⁴

1883. március 11-én az egyházközség közgyűlést tart, melyen az 1882-es Debreceni Alkotmányozó Zsinat határozata szerint választja meg a presbitérium tagjait. A gyülekezet gondnoka Géresi András lesz, egyháztanácsnokok pedig: Zsurki János, Lovas Antal, Mózes János, Géresi Ferenc, Géresi János, alsó Szilágyi Ferenc, felső Szilágyi Ferenc, Pásztor János, Váradi János, Kovács István, Váradi Mihály és Ráski János.¹²⁵ Július 20-án ismét közgyűlést tart az egyházközség, "melyen a Lelkész a magyarországi ref. egyházi közalapra adakozni hívja fel a gyülekezet minden tagjait". "Egyházunkban a hívek, kik bár az 1874-ik évben történt tűzvész által nyomasztó helyzetbe jutottak; - tehetségükhöz mértén az aláírási ívnek aláíratkoztak, s a hívek önkéntes adakozásából felajánltatott az 1883-84-85-ik évekre évenként 20 ft 80 kr. Az egyháztanácsosok 30, a többi 30-20-10 kr-jával iratkoztak alá, a vagyontalanok felmentvén az adakozás alól."¹²⁶

Az 1883. év november 11-én tartott presbiteri gyűlés jegyzőkönyvi bejegyzéséből derül ki, hogy a gyülekezet a tűzvész után nem tudta a templomot eredeti állapotába visszaállítani, ugyanis a tornyot még mindig nem tudta a gyülekezet felépíteni. De mivel a fa értéke állandóan emelkedett, a lelkipásztor szükségesnek tartotta a munkálatokhoz szükséges faanyagot minél előbb beszerezni. A presbiterek ezt el is határozták. Ebben segítséget szeretnének kérni Wallis grófnétól, illetve intézőjétől, "ismerve bőkezű adakozóságát", ám "azon indokból, mivel sem hitfelekezeti, sem közösségileg vele összeköttetésben" nincsenek, "nem segíyezheti" a gyülekezetet,

¹²² A Vajdátskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824. 37.o.

¹²³ SRKLT. Vajdácska, R.A. I.4/2.

¹²⁴ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824. 37.o.

¹²⁵ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824. 119.o.

¹²⁶ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824. 126-127.o.

ám munkáért cserébe hajlandó a szükséges faanyagot kiszolgáltatni. Ezt a feltételt az egyházközség el is fogadja. Így a Kőkény nevű erdőből 100 öl nyárfát vághat ki a gyülekezet.¹²⁷ A "díszes torony" építéséről végül 1886. március 2-án dönt az egyházi közgyűlés, illetve arról, hogy a "múltban tűz által megrongált templom és torony fala megerősíttessék". De "miután építkezésre jelenben még nincs pénze az egyháznak, kölcsön kérésre hatalmazza fel a presbitériumot; melyet kivetés útján beszédendő összeggel fedezend". Az egyházkerületől 1000 forint kölcsönt kívánnak felvenni. Március 17-én meg is kapja a gyülekezet a kölcsönt¹²⁸, s a június 12-i és 18-i gyűléseken már arról határoz a presbitérium, hogy 20 forintért új haranglábat is csináltat, s "a gomb feltételt egy kis ünnepélyességgel összeköti". Keresztapának Nagyságos Pilissy Ferdinánd rozvágyi lakost, országgyűlési képviselőt és egyházmegyei tanácsbírókat kéri fel, leányát pedig keresztanyának. Ám miután az építkezés több mint 1400 forintba került, "ezen összeg a hívek között aránylagosan és igazságosan vettetik ki". Három osztályt határoztak meg erre a célra: "az első osztályú fizet 12 ftot, a második 10 ftot, a harmadik 7 ftot".¹²⁹

A gombfeltétel tehát ünnepség keretében zajlott le. Az Igét Komjáthi Gábor szentesi lelkész hirdette.¹³⁰

1884-ben ugyancsak döntő lépésre szánja el magát a gyülekezet. Az 1884. október 1-én tartott közgyűlésen elhatározzák az egyházi magtár létrehozását, mert "ha szükség van rá, a szomszédos községek magtáraihoz kell fordulni". Ezért önkéntes felajánlásokból létrejön a magtár. "A ref. vallású hívek az egyháztanács által házanként megkerestetvén, begyűlt önkéntes adakozásból a magtár megalapítására 21 azaz huszonegy köből gabona, melynek kezelésére a lelkész felügyelete alatt Géresi János és Szilágyi Mihály magtárnokok választottak."¹³¹ A magtár megalapításának célja tulajdonképpen a gyülekezet tagjainak megsegítése volt, majd a lelkészi és tanítói párbér kiegészítése. 1932-ben búza és árpa alapot is létesített Főző László a gyülekezet akkori lelképásztora, hogy "a gyülekezet tagjainak hiányát ezekből is pótolni tudja".¹³²

¹²⁷ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824. 127.o.

¹²⁸ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824. 131.o.

¹²⁹ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824. 132.o.

¹³⁰ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824. 132.o.

¹³¹ A Vajdátskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824. 128.o.

¹³² SRKAt., At. 742. Főző László: Gyülekezet történeti adatok 52 pontban, 1934.

1890-ben elhatározza a presbitérium, hogy néhai Zsurki János kérésének eleget téve, az általa erre a célra adományozott összeget felhasználva, a szószék fölé koronát készített. Ám, mivel az adományozás óta már 9 év is eltelt, az összeget kiegészíti. A kiegészítésről a következő határozatot hozza a presbitérium: "minden 12 éven felül levő ifjú és hajadon 50-50 Krt köteles fizetni, kiknek pedig ily gyermekök nincs, azon szülék önként ajánlott összegeiket a lelkészhez vigyék be". A koronát a sátoraljaújhelyi templomban lévő mintájára készítették el¹³³, s felszentelését a gyülekezet egybeköti a templom fennállásának 100 éves évfordulóján tartandó ünnepséggel.¹³⁴

1896. május 10-én jegyzőkönyvben is megörökíti a presbitérium a honfoglalás 1000 éves évfordulóját, és az ebből az alkalomból tartott ünnepi istentiszteletet. "Ez öröm nyilvánítására gyült össze ev. ref. egyházunk az Úr templomában, hol Lelkész alkalmi egyházi beszédet tartott I. Sám. 7:12 felvett Szt igék alapján, fejtegetvén, hogy "mind eddig segítséggel volt nekünk az Úr"; s ez reményt nyújt a jövőre is; hogy kitartók legyünk hazánk boldogságán küzdeni, a Kr. szellemében munkálkodni."¹³⁵

1897-ben, amikor az 1874-es tűzvész nyomait már sikerülne eltüntetni, és az általa okozott nehézségeken nagyrészt túljut a gyülekezet, ismét tűzvész pusztít a faluban, s megég az iskola és a tanítói lakás is. A gyülekezet szegénysorsú tűzkárosultjait adományaival támogatja a sátoraljaújhelyi gyülekezet oly módon, hogy "30 forintot küld az egyháznak, hogy abból papi fizetésük fedeztessék". A sárospataki gyülekezet is adományt küld a szegény kárvallottaknak, egyéb kikötés nélkül, 24 forint 90 krajcárt.¹³⁶ Az "egyház nagy kárt vallott tanítói laka és iskolája leégése által" a gyülekezet az egyházkerülethez fordul segítségért.¹³⁷ De végül az épületek biztosítása által megtérül a gyülekezet kára.¹³⁸

Az 1900. év első presbiteri gyűlésén az első napirendi pont, amit a presbitérium örömmel vesz tudomásul, az, hogy Felső Szilágyi Mihály és felesége "224 korona értékben két

¹³³ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 67.o.

¹³⁴ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 68.o.

¹³⁵ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 75.o.

¹³⁶ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 77.o.

¹³⁷ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 78.o.

¹³⁸ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 78.o.

ezüst úrasztali kelyhet ajándékoz az egyháznak". A lelkipásztor a házaspár áldozatkésztségéért azt javasolja a presbitériumnak, hogy "némileg meghálálva egy templomi első szék ülőhellyel kínálja meg" őket. A presbitérium ki is jelöli a szószékkal szemben lévő első széket.¹³⁹ A gyülekezet ma is ezeket a kelyheket használja úrvacsoravételkor.

Lezáródik a 19. század, ami a gyülekezet és tagjai számára sok örömet, és sajnos sok szenvedést is hozott. Az árvizek, a kolerajárványok és a tűzvészek sok áldozatot követeltek a gyülekezettől. Mind a csapások ideje alatt, mind pedig utána. A lelkészek és a gyülekezet sorsa egygyé lett. Amikor minden veszni látszott, akkor sem adták fel. Ezzel is bizonyítva saját maguknak és utódaiknak is, hogy nem hiába érték őket a próbák. Isten segítségével megerősödve tudtak azokból felkelni.

A gyülekezet a 20. században, az 1970-es évekig

Természetesen a századdal nem értek véget a gyülekezet feladatai. Hála Istennek, a templom bővítése is egyre sürgetőbbé válik. A presbitéri gyűléseken egyre többször vannak napirenden a "szék rendezések", mivel sok székben szorongani kell az embereknek. Főként a karzaton van nagy zsúfoltság a fiatalok között. 1908 áprilisában a presbitérium döntésre kényszerül, mivel a templom "oly állapotban van, hogy annak javítása mellőzhetetlen, sőt az idők folyamán a gyülekezet tagjai annyira szaporodtak, hogy a templom nem elegendő a híveket befogadni". A presbitérium azt a határozatot hozza, hogy "a templom déli oldalát kibontva, egy hozzá toldandó kis templommal bővíti ki oly módon, hogy az 150-200 ember befogadására alkalmas legyen".¹⁴⁰ A júniusi közgyűlés azonban elveti a tervet, mert időközben az iskola és a tanítói lakás felújítása is sürgőssé vált, s ha ez nem történik meg, a hatóság bezárja az iskolát.¹⁴¹ Mivel azonban a gyülekezet ezt a kettős terhet nem vállalhatja, a templom bővítéséről lemond.

¹³⁹ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 80.o.

¹⁴⁰ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 87.o.

¹⁴¹ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 88.o.

Az iskola és a tanítói lakás felújítására a júliusi közgyűlés kölcsön felvételét szavazza meg.¹⁴²

A templom bővítésének a kérdése érdemlegesen a két világháború idején, illetve között, nem vetődött fel. Bár szükség lett volna rá, de mindig volt sürgősebben megoldandó feladat, pl. új harang öntetése (1922), a lelkészlakás újjáépítése (1934), az új iskola telkének megvétele (1937).

1913-ban az egyházkerület felhívja a gyülekezeteket, hogy "a helyi körülmények és viszonyokhoz mérten, belmissziói intézmények"-et állítsanak fel.¹⁴³ A lelkipásztor "őrallóként" szükségesnek látja "a következő teendőket": Először, hogy a presbitérium tagjait felhívja "a szükséges óvakodásra, szervezkedésre; beosztván őket a községben szakaszonkénti felügyeletre, - hogy különösen a kötendő házasságoknál, ha netalán vegyes házasság köttetnék -, éber legyenek, különösen a reverzálisok adása és vétele körül". Másodszor "a presbitérium tagjai felhívatnak a körülöttük lakó viszálgató házasok életének figyelmes ébrentartására, azoknak a feltűnő viszálgóknak lehető megszüntetésére, s ha nem lehetséges, a lelkészi hivatalhoz való bejelentésre". Harmadszor "felhívatnak a gyülekezet tagjai, az egyházi életnek, - mértékletességi egyesület által való családias fenntartására, a korcsmai látogatás szigorú tilalmára, a dobozástól való óvakodásra, mely népünknek, - sajnosan megvallott- valóságos rákfenéje". Negyedszer "olvasóköri felállítás, vele együtt gazdakör megalakítása. Téli újság járatása és olvasása. Vallásos felolvasások tartása a munkaidőn kívül". És végül "énekkar felállítás, ha lehetséges. - Mert már egy időben fennállott pár évig, de a közönyösségbe, és anyaghiányba belefúlt. Megpróbáljuk újra feléleszteni".¹⁴⁴ Ahogy Szűcs István is megjegyzi gyülekezet-történetében, ezek valóban csak "erkölcsvédelmi törvények" voltak, nem annyira belmissziós munkáról volt szó.¹⁴⁵ A presbitérium határozataihoz a lelkipásztor még a következőket fűzi hozzá a jegyzőkönyvben: "Megjegyzem, hogy híveink kivétel nélkül földművesek, kik az év 2/3 részében el vannak foglalva a testért, így a lélek üdítésére csak 1/3 rész jut, bár az is

¹⁴² A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 88-89.o.

¹⁴³ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 91.o.

¹⁴⁴ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 91.o.

¹⁴⁵ SRKAt., Fszkt. 276., Szűcs István: Kísérlet a vajdácskai ref. egyházközség történetének megírására, 27.o.

jutna! No! De mozgassuk a Bethesda tavát, így bűzhödést nem kap!"¹⁴⁶

1915-ben az istentiszteletek tartását is szabályozza a presbitérium. Szabályozza a harangozások időpontját, megtiltja a templom körüli csoportosulásokat, az oda nem illő beszédet és magaviseletet, a templomi székekben a tolakodást. Felszólítja a tanítót is, hogy "nem az eddig megszokott vontatott tempóban gyakorolja, hanem mérsékelt ütemben vezesse a gyülekezeti éneklést; - és pedig vezesse rendesen, a harmóniummal kísérvén annak helyes menetét". "Mert az eddigi nyújtott módszer gyülekezeti éneklésünk teljes elfajulása."¹⁴⁷ A gyülekezet 1908-ban vásárolt harmóniumot a templomba, a gyülekezet tagjainak e célra gyűjtött adományából, Stowaster János budapesti hangszergyárostól.¹⁴⁸

Az első világháborúban 40-en veszítették életüket a községből, rokkantan 9-en tértek vissza. Életét veszítette: Bere József, Béni József, Botos János, Csordás Ferenc, ifj. Csordás Ferenc, Dankó János, Fodor István, Gulyás János, Hangácsi András, Helmeczi István, Karosi János, Kolozs Mihály, Komtrák János, Kiss Ferenc, Kiss Ferenc, Laczkó Ferenc, Laczkó András, id. Márton János, ifj. Márton János, Márton Ferenc, Mitró János, Molnár Ferenc, id. Molnár János, ifj. Molnár János, Pásztor Ferenc, Pásztor István, Pásztor István, Ráski Ferenc, Reskó (Leskó?) József, Reskó Mihály, Szabó János, Szilágyi Ferenc, Szilva Gusztáv, Szilva Gyula, Schön Ede, Tóth András, Újlaki Ferenc, Váradi János, Veres József, Csomós János. Rokkantan tért haza: Demeter Ferenc, Laczkó Mihály, Ráski János, Újlaki Mihály, Márton Márton, Lovas Ferenc, Komorosi (Kamarási?) András, Kiss Mihály, Batta Béla.¹⁴⁹

A háború folyamán, 1917-ben, a nagy harangot elrekvirálták. Ennek súlya 217 kg volt. A gyülekezet elhatározta, hogy új harang öntésére gyűjtést szervez. Ebben nagy segítségére voltak a gyülekezetnek Mózes János és Mózes András pittsburgi kivándorolt vajdácskai lakosok. 220 dollárt (219.200 korona) küldtek haza Koleszár Jánossal. 82 adakozó

¹⁴⁶ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 91.o.

¹⁴⁷ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 92-93.o.

¹⁴⁸ SRKAt., At. 742., Főző László: Gyülekezet történeti adatok 52 pontban, 1934.

¹⁴⁹ SRKAt., At. 1281. Nagy Géza-Kolláth József: Településrajzi adalékok, 1935. november 20.;

adományát. A gyülekezet 137 tagja adta ehhez a maga adományait, így 1922. novemberében fel is szentelte a gyülekezet a mai nagy harangot.¹⁵⁰

A háború után a gyülekezetben a gyermekek száma egyre emelkedik, így a gyülekezet közgyűlése 1929-ben "belátja, hogy egy más tanerőre halaszthatatlan szükség van, ezért elhatározza egy második tanítói állás létesítését, és egy tanterem és egy tanítói lak építését".¹⁵¹ 1929 szeptemberében a második tanítói állást Arday Béla tanító tölti be.¹⁵² A tanítói lak építése azonban még várat magára. Telket csak 1937-ben tud venni az egyházközség.

1930. márciusában a presbitérium elhatározza, hogy "az egyházi adót szék után óhajtja kivetni a jövőben, amely adókulcs szerint történik a szomszédos gyülekezetek legtöbbjében".¹⁵³ A székek beosztása március 30-án meg is történik.

1923 júliusától a gyülekezetben segédlelkész is szolgál. Kósa Szabó Pál 7 hónapig munkálkodik a gyülekezetben, "a hívek közmegelégedésére".¹⁵⁴ 1924. május 1-től Osváth József a gyülekezet segédlelkésze. Feljegyzést arról nem találtam, hogy pontosan meddig? 1930. február 23-tól április 23-ig "gyengélkedése folytán" ismét segédlelkészt kér Farkas Lajos. Az esperes Horkay László segédlelkészt küldi ki, "ki innen külföldi tanulmányútra indult"- jegyzi meg krónika. Július 1-től Szendy Pált rendelik ki a gyülekezetbe¹⁵⁵, de már nem sokáig szolgálhat Farkas Lajos mellett.

1930. július 24-én "Nt. Farkas Lajos úr a vajdácskai ref. egyházközség 49 éven át buzgón és mindenki szeretetétől övezve működő lelkipásztora meghalt. Temetése július 26-án volt a helybeli templom melletti téren, honnan rokonainak és tisztelőinek serege kísérte utolsó útjára a vajdácskai temetőbe."¹⁵⁶

¹⁵⁰ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 95-99.o.; Szűcs István: Adalékok a Tiszáninneni Református Egyházkerület harangjainak történetéhez, Vajdácska, 1963.

¹⁵¹ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 108-109.o.

¹⁵² A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 113.o.

¹⁵³ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 115.o.

¹⁵⁴ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824., 37.o.

¹⁵⁵ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824., 38.o.

¹⁵⁶ A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protokolluma, 1824., 38.o.

1930 decemberétől a gyülekezet rendes lelkipásztora Főző László, aki korábban Sárospatakon volt segédlelkész.¹⁵⁷ A gyülekezeti munka új lendületet kap az új lelkipásztor megjelenésével. A tulajdonképpeni belmissziós munkát ő kezdi meg a gyülekezetben. A presbiterek segítségével összeírja a gyülekezeti tagokat, december 7-től az új rendtartás szerint végzi az istentiszteleteket. "A gyülekezet téli munkaprogramjába heti egy alkalommal, csütörtökön vallásos estét kíván beállítani", amihez a presbitérium is hozzájárul. Bevezeti a gyermekistentiszteleteket, kifejtve a presbitereknek, "hogy a gyülekezetnek szóló igehirdetés a gyermek értelmét felülhaladja, a vasárnap ideje alatt azonban szükséges, hogy ők is részesüljenek lelki épülésben". Erre a munkára Arday Béla tanító is felajánlja szolgálatát, így két csoportban tarthatják a gyermekistentiszteleteket. A felsőbb osztályosoknak délelőtt 9-től 10-ig tartják az istentiszteletet, az elsősöknek és másodikosoknak délután 1-től 2-ig.¹⁵⁸ Az 1930. év december 29-én tartott presbiteri ülésen újabb határozatokat hoz a presbitérium. Az összeírások során szomorúan tapasztalták meg, hogy sok egyháztag kárakra adott reverzalist. Hogy ennek a jövőben elejét vegyék, s felhívják a hívek figyelmét ennek káros hatásaira gyülekezetüket tekintve, a presbitérium úgy határoz, hogy aki 1931. január 1-től "kárakra ad reverzalist, mindaddig, amíg hibáját jóvá nem teszi, az úrasztalától eltiltatik, és egyháztagsági jogai felfüggesztetnek, s ha jóvá nem tette hibáját, temetése alkalmával a harang meg nem húzható, és csak imádsággal temethető el." A presbitérium a lakodalmak tartásáról is rendelkezik. Mivel zavarják "a vasárnap csöndjét és áhítatát", "a lakodalmak tartását a gyülekezetben szombat, vasárnap és hétfői napokról" eltiltják. Csordás János presbiter is indítványozza, hogy a keresztelési lakomák a szombati napról tiltassanak el, mert a "késői éjszakába nyúlva zavarólag hatnak a vasárnap teljes megszentelésére". A presbitérium ezt meg is teszi.¹⁵⁹ További határozatok: 1931 januárjától a templomi perselyt havonta bontják fel, ellentétben a korábbi gyakorlattal, hogy csak év végén nyitották fel. Az iskolás gyermekek mindegyike már a vasárnapi bibliaiskolában megszerzi a saját bibliáját, ezért ezután a gyülekezet nem a konfirmá-

¹⁵⁷ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 119.o. és 120.o.

¹⁵⁸ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 121.o.

¹⁵⁹ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 123.o.

ció, hanem a házasságkötés alkalmával fog Bibliát ajándékozni a fiataloknak.¹⁶⁰ 1931 áprilisában 35 felnőtt gyülekezeti tag konfirmál. A gyülekezetben ekkor már ifjúsági egyesület működik.¹⁶¹

1931 júliusában Főző László a "templomépítéshez" gyűjtőíveket készít. 1908 óta most először kerül szóba a templom bővítésének kérdése. Sajnos még most sem véglegesen. Az 1931. évi egyházlátogató bizottság is felhívta a presbitérium figyelmét a templom a nagyobbításának szükségességére, a második osztályterem és tanítói lakás építésére, és a lelkészlakás újjáépítésére. Azonban ez utóbbit látják a legsürgetőbb feladatnak, "mivel ez van a legrosszabb állapotban".¹⁶²

A lelkipásztor "szükségét látja annak is, hogy a gyülekezet házsoronként felosztassék a presbitérium tagjai között abból a célból, hogy minden presbyter a számára megjelölt családokat évenként egyszer meglátogassa, őket mindenkor figyelemmel kísérje s az esetleg előforduló családi és közbékét, továbbá közerkölcsöt bontó, s hitet megszegyenítő dolgaikat a lelkésznek jelentse. Első esetben minden presbyterrel a lelkész látogatja meg a gyülekezet tagjait."¹⁶³ Az 1931/32-es tanévtől a vasárnapi bibliaiskolát már 4 csoportban tartják a gyerekeknek, mert a munkába Pálúr József tanító is bekapcsolódik.¹⁶⁴

Ha tovább lapozgatjuk a presbitériumi jegyzőkönyveket méginkább megbizonyosodhatunk arról, hogy a gyülekezeti élet jelentősen fellendült. 1932-ben arról olvashatunk, hogy "a folyó évben is a gyülekezeti munka október 31-én veszi kezdetét evangélizáló héttel, mely október 24 és 30 között lesz". Továbbá, hogy az ifjúsági egyesület október 30 és 31-én "ifjúsági konferenciát óhajt rendezni". Sajnos "az évszázados panasz" is elhangzik ezen a presbitériumi gyűlésen, miszerint "gyülekezetünknek nagyon sok tagja vasárnaponként piacra jár". Ezentúl ezen "ünneprontókat a presbitérium számon veszi és a lelkész által a szószékről megdorgálja".¹⁶⁵ Az egyháztanács egyre több reverzális-ügyet is tárgyal. Többen tudomásul is veszik a presbitérium határozatát, ám vannak akik nem nyugodnak bele, hogy eltiltották őket az úrvacsorával való

¹⁶⁰ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 125.o.

¹⁶¹ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 128.o.

¹⁶² A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 126.o.

¹⁶³ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 131.o.

¹⁶⁴ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 133.o.

¹⁶⁵ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 142-143.o.

éléstől. 1933 februárjában erről tesz jelentést a lelkipásztor a presbitereknek: "ezek az atyafiak, akik kárunkra adott reverzális által elkövetett hithűségbe ütköző vétség miatt az úrasztalától eltiltattak, a szereztetési ígék s az úrvacsora szentségének semmibe vevésével a szomszédos sárospataki gyülekezetbe állnak oda orcapirulás nélkül az Úr asztalához". Így a presbitérium azzal bízta meg a lelkipásztort, hogy kérje meg a szomszéd gyülekezetek lelkipásztorait, hogy úrvacsoraosztás alkalmával "a szószékről figyelmeztessék azokat az atyafiakat, ha kell lakhelyükről megnevezve, akik hitükről megfélekedve az ösmeretlenség álarca alatt mennek az úrasztalához, megkerülve és kijátszva gyülekezetük fegyelmező munkáját.¹⁶⁶

Főző László, mint ahogyan később maga is elmondja, szeme előtt mindenkor a gyülekezet lelki épülését tartotta. Erre igyekezett minden erejével, ám eközben a nehéz gazdasági helyzetben, s a gyülekezet figyelmetlenségének következtében is, annyira megromlott a lelkész lakásának állapota, hogy a falak és a tető is összeomlással fenyegettek. Már két év is eltelt azóta, hogy az egyházlátogatók figyelmeztették a gyülekezetet a lelkészlakás újjáépítésére, annak rossz állapota miatt, amikor a lelkipásztor is kénytelen erre felhívni a presbiterek figyelmét az 1934. év második presbiteri gyűlésén, mert a továbbiakban "maga részéről a lelkészlakás épületében, annak rosszasága miatt ezután bekövetkező károkért a gyülekezet előtt felelősséget nem vállal. Egyes része a falaknak kidüléssel, a megromlott tetőszerkezet pedig összeomlással fenyegetnek". Ígyhát a presbiterek kiválasztják az építési bizottság tagjait, névszerint Csordás János, Lovas János, Ráski Ferenc, Mózes Mihály, Varga Mihály presbitereket, és Lovas Ferenc, Kis András, Váradi András és Csomós Mihály egyháztagokat, akik a közülük választott Csordás János elnökletével az egész építkezés anyagi- és egyéb ügyeit intézni fogják, hogy a lelkipásztor azok terhe nélkül végezhesse feladatait a gyülekezetben.¹⁶⁷

Mindezekből is jól kitűnik Főző László határozott, céltudatos jelleme, és hogy igazi vezető volt. Előljárt, hogy a gyülekezetet Krisztus után vezesse, ugyanakkor az egyházközség

¹⁶⁶ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 145.o.

¹⁶⁷ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 156-157.o.

feladatait is világosan meghatározva, munkatársakat választva, irányította szervezeten belül is.

1934. január 28-án lemond a gyülekezet gondnoka, Géresi András, gyakori gyengélkedésére hivatkozva. Lemondásakor egy 200 pengős "alapítványt tesz", melynek kamatait és járulékait a gyülekezeti ifjúsági munka céljaira ajánlja.¹⁶⁸

Ám ez az időszak nemcsak a gyülekezetek lelki felemelkedésének időszaka, hanem új eszmék, és a vágyakozó szíveket csapdába ejtő szektáké is. 1934. február 24-én erről számol be szomorúan Főző László lelkipásztor a presbitériumnak, s azokról az állapotokról, melyeket "az anyaszentegyház kebelében egyik vagy másik helyen a vallásosság álarca alatt a hitetlen kommunizmus s az istentagadás végez, sokszor a hittelt, az egyházzal, Istennel mit sem törődő, közömbös egyháztagnak között anélkül, hogy a jobb érzésű egyháztagnak és elöljárók tiltakozó szavukat emelnék föl, s a lelkipásztorok és buzgó presbiterek mellett gyülekezetek szállanának szembe a hitet és gyülekezetet rombolók, a Szentírás ígéit romboló eszmék támogatására önmaguk bölcsessége szerint fölhasználó vallástékozlók ellen. Ha hangos a tékozlók szava, hangos lehet az anyaszentegyházhoz hű, buzgó egyháztagnak szava is. A ricsei ref. gyülekezetben a millenisták szektája, mely tagadja a lélek létezését, az embert az állattal egy szintbe állítja, terjed anélkül, hogy gyülekezet tagjai, az egyház élén álló presbiterek szent közösségbe, áldozatkész, buzgó vallásos étellel szembe szállanának a vallástékozlók álarcos seregével. E helyett az egyházi fegyelem, az egyházi törvény megcsúfolásával akarnak érvényt szerezni romboló gondolataiknak."¹⁶⁹ Mindezeket hallva, a presbitérium kötelességének érzi, hogy figyelmeztesse a ricsei testvéreket. 1934. március 28-án levelet írnak Ricsére. Íme néhány részlet a levélből: "Anyaszentegyházunk testét Bodroghözön, de különösen ti közöttetek, megrontotta a tévelygők, a vallástékozlók, az egyház dolgaival, hitünkkel, hitvalló őseink emlékével mit sem törődő közömbös lelkek serege...A panaszra, a kesergésre ma könnyű okot találni. Éhség, ruhátlanóság, hideg lakás, becsorgó tető, rongyolt szerzők... Mindezeknek a szomorú jelenségeknek dacára mégis azt mondjuk néktek, hogy a teljes elpusztulás és nyomorúság jeleit abban látjuk, ha testvér-testvérral, apa fiával, a lé-

¹⁶⁸ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 161.o.

¹⁶⁹ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 164.o.

lek Istennel, a hívő Krisztussal és hitével hasonul meg... Keresni akarunk valami örömet ebben a világban és boldogságot?' Szeressük Istent, egymást, hitünket, egyházunkat. Ne sajnáljuk tőle az áldozatot... Ébredjete fel Ricsei Testvéreink és lássátok meg, hogy nem parochiátok, lelkészetek felől, hanem egészen más irányból jön az ellenség reátok."¹⁷⁰

1934. május 12-én ismét tűz pusztít a faluban. A tüzeset 57 károsultja közül 32 református. A takarékmagtár tetőzete is megég, és a templomtető is megrongálódik a lángok hevétől. A biztosító intézet kifizeti a károkat.¹⁷¹

1934-ben a gyülekezet ifjúsági egyesülete a községtől telket kér Otthon építésére. Júniusban meg is kap egy 25 négyzetméter nagyságú területet, a nyerges-tanyai út leágazásánál, a Fő utcán.¹⁷² Sajnos ezután erről több említés nincs a jegyzőkönyvekben, illetve egy helyen, 1938-ban, mint "esetleges ifjúsági otthon"-ról, aminek takarítása szintén a harangozóiskolaszolga feladata lenne.¹⁷³ Valószínűleg a lelkészlakás és az új tanítói lakás építése után erre már nem kerülhetett sor sem a háború és az azt követő nehéz gazdasági helyzet, később pedig az államosítások miatt.

Ez év nyarán, július-augusztus hónapokban az iskolateremben a 3-6 éves gyerekek számára a gyülekezet napközitthont szervezett, amelynek vezetését Pálúr Jolán, Pálúr József tanító leánya, vállalta.¹⁷⁴

Eközben azonban a parókia építése is folyamatosan halad. Június közepén az építési bizottság már arról számol be, hogy a kőműves munkák befejeződtek¹⁷⁵, a nyár folyamán pedig a tető is elkészül. Az év utolsó presbiteri gyűlését Isten iránti hálával zárja le a Lelkész, hiszen "az új lelkészlakás az év elején még csak álom volt a presbitérium és a gyülekezet számára, s év végére már áll, és lakható az új parochia anélkül, hogy a gyülekezetnek adósságot és külön megterhelést jelentett volna"¹⁷⁶, hiszen az építkezést az év folyamán részletekben, az egyházi pénztárból rendelkezésre álló összegből,

¹⁷⁰ SRKLT., Vajdácaska, R.A. I. 4/2.

¹⁷¹ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 172.o.

¹⁷² A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 174.o.

¹⁷³ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 238.o.

¹⁷⁴ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 175.o.

¹⁷⁵ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 174.o.

¹⁷⁶ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 184.o.

és az egyházi magtárban lévő termények árából fedezték.¹⁷⁷ Ám az épület, bár az otlakásra már alkalmas, még mindig nem készült el teljesen. Még 1936 júliusában is hiányosságokat talál a bizottság az asztalos munkájában, ezért nem veszi át tőle az épületet, s felszólítja a szükséges javításokra.¹⁷⁸ Ezután több említés nem is esik a parókia építéséről. Az asztalosmunkák elvégzésével befejeződött az újjáépítés.

1935-ben Pálúr József nyugdíjba vonulásával új kántortanítója lesz a gyülekezetnek, Kolláth Sándor személyében. 1936. decemberében pedig még egy új tagja lesz a presbitériumnak: a gyülekezet, szinte egy évszázad után, ismét főgondnokot választ, szintén Sárospatakról, Baksy István református presbitert, malomkögyári igazgatót.¹⁷⁹

1937. szeptember 19-én az egyház közgyűlése dönt arról, hogy a második tanítói lakás és tanterem építéséhez a telket megvásárolják. A görög katolikus templom-telek melletti "Palkó-féle" telket veszi meg az egyház tehermentesen, 2500 pengőért. Ehhez kölcsönt kell felvennie a gyülekezetnek, ami fedezetét a takarékmagtár 96 mázsa vegyestakarmánya és a híveknél kintlévő 1000 pengő hátralék képezi.¹⁸⁰

A telek megvásárlásával hirtelen, négy év után, megérkezik a görög katolikus egyháztanács nyilatkozata, melyben elismerik, hogy a feljáró, amit használnak az a reformátusok tulajdona, de hozzáteszik, hogy használatára a református egyháztól "szolgalmi jogot" nyertek. Valójában a helyzet úgy állt, hogy a görög katolikus egyházat négy év alatt többször is figyelmeztette a presbitérium, hogy a feljáró tulajdonjogát ismerje el, ám megkeresésükre egyszer sem érkezett válasz, tehát szolgalmi jogot sem nyerhettek. Hirtelen nyilatkozatuknak azonban nem is ez volt a célja, hiszen így is-úgy is használták a feljárót, hanem az, hogy a református egyházközség "az új iskola építésére a gk. templom szomszédságában vásárolt telekről mondjon le, mivel ő is hajlandó a 2500 P. vételárat kifizetni, s a felekezeti béke érdekében is ez lenne a leghelyesebb". Itt hivatkozhattak arra is, ami a presbitérium válaszából derül ki, hogy a gyermekek zavarnák a katolikus hívek ünneplését. A presbitérium válaszában maga is elmondja,

¹⁷⁷ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 163.o.

¹⁷⁸ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 202.o.

¹⁷⁹ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 208.o.

¹⁸⁰ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 223.o.,225.o.

hogy ők is mindenkor szem előtt tartották a felekezeti békét, például amikor építkezett a gyülekezet, akkor a faluból, felekezeti különbségtétel nélkül kértek fel mesterembereket. "Aggodalmaskodás nélkül gondol a presbitérium arra is, hogy a templom szomszédságában lévő iskola zavarná az ünneplőket, s nyugodtan állítja, hogy a sokszori harangozás régi iskolánk és istentiszteleteink csendjét is sokkal jobban zavarta - s soha nem tettük szóvá-, mint iskolánk négy fala között folyó tanítása fogja - bár ezt nem hisszük- a gk. egyház ünneplését." A presbitérium tehát nem mond le tulajdonjogáról.¹⁸¹ 1938. február végére már tető alá is kerül az új épület, és Csordás János presbiter, mivel árajánlata sokkal kedvezőbb volt, mint a környékbeli mestereké, belefog a tanterem berendezéseinek elkészítésébe.¹⁸² Az új tanári lakás és iskolaterem felszentelése 1938. augusztus 20-án történik meg, amikor a gyülekezetben Egyházmegyei Református Nap-ot tartanak. Az iskola-szentelést Janka Károly esperes végezte.¹⁸³

Ez év júliusában Kolláth Sándor tanító is házasságot köt, így július végére a gyülekezet áldozatkészségéből a szinte már lakhatatlan, régi tanítói lakást is felújítják.¹⁸⁴

1937. február 27-én a presbitérium elfogadta a lelkipásztor javaslatát, miszerint "1940-re, a gyülekezet fennállásának 150 éves évfordulójára szép és jó lenne a megnagyobbított templomban hálát adni".¹⁸⁵ Erre a célra, a templomépítési alapra, 1938 őszétől folyamatosan gyűlnek az adományok. 1939 februárjában pedig "Béni Jánosné és Erdei Ferenc Amerikában élő hittestvéreinknek" is gyűjtőívet küld a lelkipásztor.¹⁸⁶

Ám nemcsak a gyülekezet épületeire van gondja a lelkipásztornak, és a presbitériumnak, hanem a lelki építkezésre is. A bibliaiskolás gyermekek már a korábbi években is aktívan résztvettek aratás idején a kalászszedésben. 1937-ben gyűjtésük eredményét, az 1q 10kg búzát "a templomnagyobbítás költségeihez adományozták".¹⁸⁷ 1938-ban az egész egyházmegyében megszervezik a kalászszedés mozgalmát, melynek érdekében Főző László lelkipásztor motoron 736 km-t

¹⁸¹ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 229.o.

¹⁸² A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 241-242.o.

¹⁸³ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 252.o.

¹⁸⁴ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 249.o., 252.o.

¹⁸⁵ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 214.o.

¹⁸⁶ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 261.o.

¹⁸⁷ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 220.o.

tesz meg az egyházmegyében. Harminchat gyülekezet csatlakozik a vajdácskai kezdeményezéshez, és látja meg "e munka nevelő hatását, melyet a gyermeki lelkekre gyakorol".¹⁸⁸ A gyülekezetben ekkor már működik az édesanyák bibliaköre. Ugyan róluk csak 1939 májusában történik először említés¹⁸⁹, amikor az úrasztalára terítőt adományoznak, de még ma is emlegetik, hogy a bibliakör tagjai a szegények, főleg a cigány lakosság, körében is gyakran munkálkodtak.

1941-ben Főző Lászlót a királyhalmeci gyülekezet hívja meg lelkipásztorának. A gyülekezet tudomásul veszi ezt, s végül 1942 februárjában búcsúznak el lelkipásztoruktól, bár még jó ideig ő a gyülekezet felügyelő lelkésze, s felesége is tanít még év végéig az iskolában.¹⁹⁰ A leköszönő lelkipásztor összefoglalja a gyülekezet elmúlt 11 évi történetét: "Tizenegy évvel ezelőtt nem volt olyan öntudatos gyülekezetünkben a református hit, mint kellett volna... 1931-ben még 25 Máriapócsra zarándokló gyülekezeti tagunk volt, az együttes munka eredményeként a lelkek eltévelyedése teljesen megállott. 1933-ban október 31-ét úrvacsora vétellel ünnepeltük meg. Egyházmegyénkben ebben elsők voltunk, s ma ezt már országos törvény rendeli el. 1932-ben számba vettük a gyülekezet felnőtt, konfirmálatlan tagjait, és 36 gyülekezeti tagot részesítettünk konfirmációban. Nagy munkát fejtettünk ki a vasárnap megszentelése terén is. 1933-ban megalakítottuk az édesanyák bibliakörét. 1931-ben ifjúsági- és leányegyesületi munkát és bibliaiskolát indítottunk. Bibliaiskolásaink kalászszedése az egész ország figyelmét felhívta, s újságok ajánlották más iskoláknak is ennek bevezetését. - Istené legyen a dicsőség a lelkiekért. Eseménydús volt gyülekezetünk életének lelki oldala, de ugyanolyan volt anyagi oldala is. Rendeztük a templomdombot, renováltuk a templomot, építettünk lelkészlakot, renováltuk a tanítólakást, vettünk iskolatelket s új iskolát építettünk. Igyekeztünk a melléképületek körül mutatkozó sok hiányt is eltüntetni. Csak Isten iránti hálával gondolhatunk vissza ezekre a sokszor nehéz, de a gyülekezet anyagi gyarapodását - külön megterhelés nélkül - hozó esztendőkre."¹⁹¹

¹⁸⁸ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 252.o.

¹⁸⁹ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 264.o.

¹⁹⁰ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1942. február 8.

¹⁹¹ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1942. február 8.

Főző László lelkipásztorsága idején a következő egyesületek működtek, illetve alakultak: Gyülekezeti férfikar (1922-től), Református Keresztyén Ifjúsági Egyesület (1931), Ref. Ker. Leányegyesület (1931), Ifjúsági Vegyeskar (1932), Gyermekkar (1932), Serdülő Leányok Köre (1933), Serdülő Ifjak Köre (1933), Édesanyák Biblia Köre (1933), Bibliai iskola (1931). Megszűnt egyesületek nem voltak.¹⁹²

A kor egyháztagjainak vallásosságáról is fennmaradtak Főző László szavai: "A vajdácskai református egyháztagok vallásossága a szenvedésben, sokszor magára hagyatottságban, Isten jóságát, kegyelmét szüntelenül érző lélek vallásossága. Szenvédeése, nehéz élete öntudatossá tette ebben a hitben, mely Krisztusunk és mártyrjaink életéről beszél neki. Az öregek buzgósága megszentelt erő a hívő ifjúság nevelésénél. Kegyességükben a népies erőnek is szerepe van, a megszólástól való félelem. Református népjellem, sokat ad a becsületre, őszinte, szókimondó, ígétét megtartja, előljáróit tiszteletben tartja, ha meggyőződött, hogy az szereti és javát akarja, engedelmekedik neki... Szektás mozgalom és hajlandóság nincs. Felekezeti hatásokat vissza szorítja a református öntudat ébredése...A vallás és hitéletben az erőteljesebb öntudat és ténykedés jelei látszanak."¹⁹³

1942 júniusától a gyülekezet lelkipásztora Dr. Jánosi Ferenc lesz, aki a sárospataki gimnázium tanára. Ám alig tölt egy évet a gyülekezetben, amikor be kell vonulnia a hadseregbe. E rövid idő alatt a régi iskolát ismét rendbe kell hoznia a gyülekezetnek, és a presbitérium maga is "a legnagyobb készséggel lép bele abba az egyetemes református megmozdulásba, amelynek célja az 1894. évi 32. törvénycikknek, vagyis a máig is érvényben lévő református törvénynek az eltörlése, s helyette az 1868. évi 53. tc. egyedüli érvényének visszaállítása, mely szerint a gyermekek vegyesházasságok esetében nemük szerint követik a szülők vallását".¹⁹⁴ A templomalapra a nehéz idők ellenére is megtartják az éves gyűjtést. Ugyan terményt nem lehet gyűjteni, de az iskolás gyermekek minden házat felkeresnek, az adományoknak borítékot visznek, s így gyűjtik azokat össze.¹⁹⁵

¹⁹² SRKAt., At. 742. Főző László: Gyülekezet történeti adatok 52 pontban, 1934.

¹⁹³ SRKAt., At. 742. Főző László: Gyülekezet történeti adatok 52 pontban, 1934.

¹⁹⁴ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1942. november 25.

¹⁹⁵ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1942. július 31.

Dr. Jánosi Ferenc többé nem tért vissza a gyülekezetbe, illetve csak egyszer (1947-ben), hogy elköszönjön a gyülekezettől. Ma is sokan emlegetik emlékezetes hadbavonulását.¹⁹⁶ Éppen a házasságkötése napján (1942. május 25.) érkezett meg a behívója, mely szerint még aznap be kellett vonulnia. Így is történt. Sajnos a feleségét, Vitkay Erzsikét (a bodroghalmi lelkipásztor leánya) sem láthatta többé. A gyülekezet új lelkesznéja két hónap múlva, 1943 augusztusában, 23 éves korában, meghalt. 1944 márciusában Jánosi Ferenc orosz hadifogságba került, Moszkvába vitték, ahonnan 1945 áprilisában tért vissza a "felszabadító" csapatokkal, majd "igen fontos beosztást kapott a Honvédelmi Minisztériumban, mint miniszteri osztálytanácsos, a honvédség nevelőtiszti képzésének ügyeit vezeti".¹⁹⁷

1938-tól a háború viharfelhői gyűltek Vajdácská fölé is. 1938-ban katonai beszállásolás volt az egész faluban, majd állandó katonai behívások, "míg bele nem sodródtunk egészen a II. világháborúba". "A háború szomorú velejárója volt a zsidóság szégyenletes deportálása". A községben 62 zsidó lakott, akiket először az újhelyi gettóba vittek, majd valamennyit deportáltak. A háború után csak 8-an tértek vissza. Vajdácskától a háború még 25 emberáldozatot követelt, és 3 súlyosan rokkantat. A hadszíntér elkerülte a falut, sem harcok, sem légitámadás a községben és határában nem volt.¹⁹⁸

Szűcs Isván összegyűjtötte azoknak neveit, akik életüket áldozták a II. világháborúban:

Béni József (nős /n/, 2 gyermek /gy/ apja), ifj. Erdei Ferenc, Kiss Géza, Kiss János (n., 4 gy.), Konyha János (n., 3 gy.), Lovas János, Mózes Ferenc (n., 1 gy.), Mózes János (n., 1 gy.), Pásztor János (n., 3 gy.), Szabó Mihály (n., 2 gy.), Varga Ferenc, Váradi Ferenc (n., 3 gy.); Itthon halt meg: Rehor Ferenc (n., 3 gy.); Súlyos rokkantan tért vissza: Batta Sándor, Csordás Ferenc.¹⁹⁹

Lelkipásztoruk távolléte idején a gyülekezetben szolgált felügyelőlelkészként Darányi Lajos, segédlelkészként Szepessy Imre, helyettes lelkészként Olajos László "menekült

¹⁹⁶ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1943. június 11.

¹⁹⁷ Dr. Szabó Lajos: i.m., 22.o.

¹⁹⁸ SRKAt., Fszkt. 276., Szűcs István: Kísérlet a vajdácskai ref. egyházközség történetének megírására, 6.o.

¹⁹⁹ SRKAt., Fszkt. 276., Szűcs István: Kísérlet a vajdácskai ref. egyházközség történetének megírására, 29.o.

lelkipásztor"²⁰⁰, Kocsis János, Szútor István, Király Zoltán, Dr. Szabó Lajos.

A háború után, 1946. május 26-án a presbitérium kéri az egyházmegyei elnökséget, hogy "jelenleg a Honvédelmi Minisztériumban szolgálatot teljesítő lelkipásztorukhoz intézzen kérdést leszerelése illetve visszatérése ügyében, mivel a hosszabb-rövidebb szünetekkel váltogatott helyettesítések miatt a presbitérium nem vállalhatja a lelkészi hivatal ügyviteléért a felelősséget".²⁰¹ 1947 júniusában végre megérkezik Jánosi Ferenc levele, ám az lemondását tartalmazza (később megnősült, Nagy Imre miniszterelnök lányát vette feleségül).²⁰² Egy hónap múlva már az esperes előtt van a gyülekezet egyhangú meghívása, mellyel Szűcs István miskolci vallásoktató lelkipásztort "tüntették ki"²⁰³ aki szeptember 5-én el is foglalta állását a gyülekezetben.²⁰⁴

A "Presbitérium Isten iránti hálával foglalja jegyzőkönyvébe, hogy az egyhangúlag meghívott új lelkipásztor Szűcs István beiktatása 1947. szeptember 14-én vasárnap a délelőtti istentiszteleten ünnepélyesen, lelkeket építően, az egész gyülekezet szeretetétől kísérve végbement. A beiktatást Darányi Lajos sárospataki lelkipásztor végezte az esperes úr megbízásából... Árva, évek óta pásztor nélküli nyáj kapott Isten kegyelméből árva, üldözött magyar lelkipásztort."²⁰⁵

Szűcs István Rimaszombaton volt lelkész, s amint leírja a családjára háborús viszontagságairól írott munkájában: "45 tavaszán, köztünk, kiutasításra váró "anyaországi" magyarok közt ellenőrizhetetlen hírek terjengtek arról, hogy 60 kg-os csomaggal utasítottunk ki. Sajnos ez igaznak is bizonyult."²⁰⁶ Ekkor került családjával Miskolcra, ahol vallásoktató lelkész volt, majd a vajdácskai gyülekezetbe.

Az új lelkipásztor, és a gyülekezet legsürgetőbb feladata ekkor az általános iskola, illetve annak felső tagozata megszervezése volt. Már egy éve húzódott ez az ügy. Legelőször úgy került a presbitérium elé, hogy a zempléni tanfelügyelő

²⁰⁰ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1944. okt. 24.

²⁰¹ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1946. május 26.

²⁰² A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1947. június 8.

²⁰³ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1947. július 27.

²⁰⁴ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1947. szept. 6.

²⁰⁵ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1947. szept. 14.

²⁰⁶ SRKAt., Fszkt. 599., Szűcs István: Zord idők, háborús évek - Egy család háborús viszontagságai, 18.o.

utasította a gyülekezetet egy harmadik tanerő felvételére, ugyanis minden olyan kéttanerős iskolát, ahol egy-egy tanerőre 40 gyermeknél több esett, három tanerőssé kellett fejleszteni. Vajdácskán egy tanítóra pedig 78 tanuló jutott. A presbitérium azonban nem járul hozzá a harmadik állás megszervezéséhez, mert "az egyházközség anyagilag túl van terhelve".²⁰⁷ Tíz nappal később azonban megérkezik a püspöki körlevél, mely elrendeli, hogy "minden egyházközség szervezze meg az általános iskola felső tagozatát, ha egyedül nem lehetséges, a helybeli felekezettel együtt, érdekeik védelme és kölcsönös tiszteletbentartása mellett". Kolláth Sándor igazgató-tanító is elmondja, hogy "az általános iskola 14 éves korig egyöntetűen kívánja nevelni az összes gyermeket. Nem szükséges tehát a gyermekét taníttatni kívánó szülőnek 10 éves korában középiskolába - városba- adni gyermekét... A másik előnye a népiskolával szemben az általános iskolának az, hogy teljesen osztott iskola. Nincs tehát benne két vagy több osztály együtt... Az általános iskola megszervezéséhez legalább 5 tanterem és hét tanerő szükséges. Ezt az iskolánk egyedül nem képes megvalósítani, szükséges a rk-gk. iskolával való együttműködés". Ekkor a református iskolában 148 tanuló és 2 tanerő, a katolikus iskolában 176 tanuló és 3 tanerő volt. Így mindkét iskolában 1-1 tanerőt kellett volna felvenni. A presbitérium végül azzal a feltétellel fogadja el a harmadik tanerő felvételét, hogy jövedelme 10 %-át az egyházközség fogja fizetni, míg a fennmaradó nagyobb összeget és a lakbért az állam, ahogyan ez Nagyrosványon is történik.²⁰⁸

Ám a gyülekezeteknek már nincs rá módjuk, hogy az általános iskolát maguk szervezzék meg. Az 1947/48-as tanév végén Szücs István már felhívja a presbiterek figyelmét, hogy "az iskolák államosításáról lehet szó"²⁰⁹, s bizony a következő tanévet már az államosított iskolában kezdik meg a gyermekek. Érdekes módon a nyári presbiteri ülések jegyzőkönyvében erre való utalást nem találtam, hanem a november 27-i presbiteri gyűlésen a következő évi költségvetés tárgyalásánál ezt a megjegyzést: "Az iskolák államosítása és a régi adósságok rendezése folytán a szükséglet örvendetesen csökkent, így kevesebb fedezetre van szükség." Ilyen szempontból va-

²⁰⁷ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1946. aug. 14.

²⁰⁸ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1946. aug. 24.

²⁰⁹ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1947. máj. 18.

lóban megkönnyítette az állam a gyülekezetek dolgát, ám ezzel a gyermekeket is kiragadta kezükből, s a jövőre nézve megoldhatatlannak tűnő feladatok elé is állította. Ezen a presbiteri gyűlésen hangsúlyozza is a lelkipásztor, hogy nagyon fontos az iskolai vallásoktatás, s felhívja a presbiterek figyelmét, hogy eziránt "legalább érdeklődjenek", s ugyanígy "az államosított iskola ügyei iránt, hiszen gyermekeink járnak oda, érezzék meg szeretetünket".²¹⁰ Az 1948/49. és az 1949/50. tanévekben a hittanoktatás minden akadály nélkül folyt az iskolában. Ám az 1950/51-es tanévben már csak azok járhattak hittanra, akik beiratkoztak a hitoktatásra. Ekkor a 117 református tanuló közül 103-an iratkoztak be.²¹¹ S éppen ez az az idő, amikor az iskola igazgatója, a volt kántortanító, "úgy érzi" le kell mondania kántori tisztéről. A presbitérium tudomásul veszi lemondását, s mivel kántori szolgálata megszűnt, vele együtt megszűnt presbiteri tiszte is, de a következő tisztújításig a presbitérium tiszteletbeli tagjaként várja sorai közé.²¹² A következő tanévben 121 református gyermekből 104-et írtak be hittanra, a Nyerges-tanyáról pedig 9-ből 7-et.²¹³ Az 1952/53-as tanévről adatot nem találtam, de a következőről "annál inkább".

Az 1953. július 20-án tartott presbiteri gyűlésen azt jelenti a lelkipásztor az egybegyűlteknél, hogy "a június 26-27-i hittan beírás alkalmával senki sem tudta gyermekét beírni, a lelkipásztor sem, bár ott voltak egész nap a szülők és a gyermekek." A "főhatóság felé a jelentést megtették, s jó reménységgel vannak, hogy lesz még alkalom a beíratásra".²¹⁴ Augusztus 24-én valóban volt is pótbeíratás, ám ennek eredményéről már csak így beszél a lelkipásztor: "A folyó évre a pótjelentkezések során jelentkezett néhány gyermekünk oktatásához a lelkipásztor a megbízólevelet megkapta."²¹⁵ A következő években azonban már biztatóbb a hittanra beíratott gyermekek száma. 1961-ben az 1961/62-es tanévre "a szabályos időben, hitoktatásra 110 gyermeket írtak be a szülők". De "szigorúan ragaszkodunk ahhoz, hogy hittanra csak a beírt

²¹⁰ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1948. nov. 27.

²¹¹ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1950. aug. 13.

²¹² A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1950. aug. 13.

²¹³ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1950. nov. 6.

²¹⁴ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1953. júl. 20.

²¹⁵ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1953. okt. 18.

gyermek járhatnak"- áll a jegyzőkönyvben.²¹⁶ S persze a beírásoknál is a "szigorú önkéntesség" volt a döntő. Így tett jelentést a lelkipásztor 1961. ben a következő évi hittanbeírások idejéről: "a jövő tanévre a hittanbeírások ideje június 23-24. napja. A szigorú önkéntesség betartásával kívánjuk a szülőket erre a tényre felhívni."²¹⁷ 1962-ben 116 tanuló iratkozott be hittanra²¹⁸, a következő tanévben "a tanköteles gyermekek 95%-át írátták be"²¹⁹, 1964-ről sincs pontos számadat, "csak" annyi, hogy a gyermekek nagy részét beírátták hittanra²²⁰. Ám ebben az évben tesz először jelentést arról a lelkipásztor, hogy heti négy órát állapított meg az iskola igazgatója a hittanoktatás alkalmainak.²²¹ 1965-ben "a gyermekek mintegy 90 %-át írátták be a szülők; mindössze 11 tanköteles korú gyermek maradt ki, ezek nagy része is javító vizsgát tett, így nem is iratkozhattak be".²²² 1968-ban 74 gyermeket íráttak be a szülők²²³, 1972-ben pedig már csak a gyerekek 50 %-át²²⁴. De mégis, mindezek azt jelentik, hogy a hitoktatás nem szűnt meg a gyülekezetben, illetve az iskolában, még a sokszori lebeszélések hatására sem, amiben gyakran volt részük a beíráto szülőknek.

De nemcsak a hitoktatásra való beíratásokban mutatkozott meg a gyülekezet igyekezete, élni akarása. Megmutatkozott a templom bővítésében, a hívek áldozatkészségében is, ami méltán lehet ennek pecsétje.

Több évtizede húzódtott már a templom bővítésének terve, de Isten kegyelméből nem vált szükségtelessé, sőt egyre sürgetőbbé vált. A 2. világháború után érdemlegesen 1948. május 18-án került szóba. "Kölcsönt nem lehet kapni, de Vajdácška nem is szeret kölcsönt venni. Terményben nem lehet alapot gyűjteni. A meglévő kő azonban sürget, mert azt az idő rontja. Azt be kellene építeni. A templom egyébként is javításra szorul. Vakolata omladozik, ablakai, ajtajai rozogák. Meg kellene állapítani egy keretet, hogy mit és milyen sor-

²¹⁶ Presbiteri jegyzőkönyv, 1961. szept. 20.

²¹⁷ Presbiteri jegyzőkönyv, 1961. május 27.

²¹⁸ Presbiteri jegyzőkönyv, 1962. okt. 12.

²¹⁹ Presbiteri jegyzőkönyv, 1963. szept. 7.

²²⁰ Presbiteri jegyzőkönyv, 1964. nov. 18.

²²¹ Presbiteri jegyzőkönyv, 1964. nov. 18.

²²² Presbiteri jegyzőkönyv, 1965. szept. 30.

²²³ Presbiteri jegyzőkönyv, 1968. július 5.

²²⁴ Presbiteri jegyzőkönyv, 1972. november 12.

rendben végeznénk, amiből azután - ha erőnk nem engedi a teljes kivitelezést - az el nem végezhetőket törölnénk."²²⁵

Az 1948-as évre a falak felhúzását tervezi el a presbitérium, ami novemberben be is fejeződik. Ez teljesen a gyülekezet áldozatából történt meg. A 26.000 forintos munkát teljes egészében ki tudta fizetni az egyházközség. Ami összeg hiányzott (1300 Ft) a templomalapból a munka kifizetésére, azt is a gyülekezet pénztárából fedezték. 1949-ben a templom vasablakait cserélik ki²²⁶, 1950-ben pedig a toronysisak javítását és festését végzik el, és új gömböt és csillagot is csináltatnak rá Déry Géza sárospataki bádoggossal²²⁷. Ekkor adományoz Kanadából Béni János 1000 Ft-ot a gyülekezetnek, így abból az ereszcsonnát is meg tudják csináltatni.²²⁸ 1951 júniusában az egyházkerületen keresztül a gyülekezet 5000 Ft államsegélyt kap. Mivel ezzel a pénzzel a következő hónap 31-ig el kell számolniuk, s a templom renoválását a nyár folyamán mindenképpen meg akarták csinálni, a gyülekezet tagjait adakozásra serkentik. Év végén örömmel számol be a lelképásztor arról, hogy a templom külső renoválását sikerült elvégezni. S a hívek adakozásban való meg nem lankadását mutatja, hogy ezek a munkálatok 19 943,51 Ft-ba kerültek, s amiből 5 000 Ft volt az államsegély, a többi a gyülekezet adományaiból gyűlt össze. Ekkor 840 Ft-ot kellett még felhasználni a templomalapon kívül, a gyülekezet pénztárából.²²⁹

1953-ban a templom és a parókia "villamosítását" végeztette el a gyülekezet. Ám ezeknek a munkáknak a fedezésére már nagyon lassan gyűltek össze az adományok. "A templomban 1953. szeptember 30-án, a paróchián október 12-én gyűlt ki először a fény."²³⁰ Végül "a templomban és a templomon kívül, valamint a toronyban szükséges villanszerelési munkák is befejezést nyertek, s a karácsonyi kántálás eredménye (1060 Ft) a költségeket teljes egészében fedezte.²³¹ 1954-ben kisebb munkálatok folytak a templom körül. 1955-ben Walter sárospataki géplakatos elkészíti a nála megrendelt 2 templomi vasajtót, amit a fagyok elmúltával a gyülekezet fel is szerel-

²²⁵ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954; 1948. máj. 18.

²²⁶ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1949. dec. 28.

²²⁷ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1950. aug. 13.

²²⁸ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1950. aug. 13.

²²⁹ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1951. nov. 26.

²³⁰ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1953. dec. 10.

²³¹ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1954. febr. 6.

tet. Az ajtók árát (4 000 Ft) is adományokból fedezték.²³² 1958-ban a gyülekezet kéréssel fordul az Amerikában élő testvérekhez, hogy "legyenek segítségükre legalább annyiban a templomépítésben, hogy annyi segítséget adnának, amelyen palát tudnának venni a régi tető kijavításához". Ugyanekkor a lelkipásztor kéri a presbitereket, hogy buzdítsák a híveket az adakozásra, "mivel a gyülekezet eltökélt szándéka, hogy tavasszal erőteljesen hozzájárul a templomépítéshez, ehhez pedig komoly adakozásra lesz szükség".²³³ 1958. július 12-én ismét összegyűlik a presbitérium. Ekkor már a templom belső elrendezésében kell egyezségekre jutni. Úgy határoznak, hogy a női padsorok mindegyikéből 3-3 padot átfordítanak az új hajóba. Ezzel az úrasztala körüli tér is sokkal tágasabb és szabályosabb lesz. S még a templomszentelésig néhány padot a presbitérium is készített. "A kőműves úgy halad a munkálattal, hogy minden remény meg van arra, hogy augusztus 24-re minden munkával kész lesznek. Szükséges az, hogy a gyülekezet úgy mint eddig, ezután is minden napra biztosítsa a kőművesek és az ács mellé a segédmunkásokat, hogy ezek hiánya miatt a munka meg ne álljon." Tehát "a templom építése a befejezéséhez közeledik". Ünnepelesen szeretné a gyülekezet használatba venni. A szolgálatra püspöküket kéri fel.²³⁴

Isten segítségével elérkezik ez a nap is, s a gyülekezet életében hatalmas előrelépés történik. 1958. augusztus 24-én felszentelik a gyülekezet kétszeresére nagyobbított templomát. A "Presbitérium örömmel jegyzi fel jegyzőkönyvébe az utókor számára is azt az örvendetes tudósítást, hogy gyülekezetünk Isten iránti hálával vette használatba megnagyobbított templomát. Tegye Isten áldottá a jelenvoltak számára a közös öröm jó ízét és láttasson velünk jó napokat és hozzon ránk víg esztendőket. A megújított templom népét is újítsa meg. Hálaadással jegyezzük ide, hogy a munka nehezét Kiss János, majd Leskó Sándor gondnoksága idején a presbitérium minden tagja hűséggel viselte és másokat is buzdított. Nem merénk azt mondani, hogy a presbitérium megcsinálta volna gyülekezet nélkül is, de a gyülekezet sem tudta volna jó vég-

²³² Presbitéri jegyzőkönyvek, 1955. márc. 10.

²³³ Presbitéri jegyzőkönyvek, 1958. febr. 27.

²³⁴ Presbitéri jegyzőkönyvek, 1958. júl. 12.

hez vinni buzgó presbiterek nélkül. Isten legyen áldott a jó véghez ért szép munkáért!"²³⁵

A templom tetőzetének kijavítását nem tudta a nevezetes napra a gyülekezet megoldani. Igaz, már egy évvel korábban a lelkipásztor arról tett jelentést a presbitereknek, hogy a tetőfedő anyag beszerzése nagy gondot fog jelenteni, ugyanis "pala beszerzésére nincs kilátás. Bádogot használtan tudnánk Makkoshotykán szerezni, de az sem elég. Maradna a cserép, amelynek beszerzése ugyancsak nehézkes."²³⁶ Végül 57 őszén sikerül szerezni valamennyi palát, amivel befedhetik a templomot²³⁷, de ez még mindig nem bizonyult elégségesnek, ezért kértek anyagi segítséget Amerikában élő atyafiaktól²³⁸. 1958. október 10-ig két adomány érkezett a külföldi testvérektől: Szabó Jánostól Kanadából 70 dollár, és ifj. Tótok Istvántól 50 dollár, mindkettő gyűjtésből.²³⁹ 1959-ben sikerül végül átfedni a templomot, palával.²⁴⁰ 1959-ben készítik el a templomi feljárót is²⁴¹, a következő évben elkészül a templomtető "kupázása", s a munkálatokat végző mester, Désy Géza, az új hajóra ajándékba elkészíti a gombot és a csillagot.²⁴² Ugyancsak 1960-ban sikerül padokat szereznie a gyülekezetnek, "a sárospataki izraelita egyháztól 80 személy számára templomi padokat".²⁴³ Még 1966-ban a gyülekezet adományaiból a toronyra villámhárítót készíttetnek²⁴⁴, s ezzel tulajdonképpen végetérnek a templom körüli nagyobb munkák.

S ha a megnagyobbított templom a pecsétje a gyülekezet életének és élni akarásának, akkor ez a mindenek ellenére való élni akarás mutatkozott meg a napról-napról való élésben. De sajnos azt is észre lehet venni, hogy az új körülményekkel sokmindent fel is kellett adni a gyülekezetnek.

1947-ben a lelkipásztor egyháztagsági nyilatkozatokat készít, melyeket a presbiterek hordanak szét. November 20-án már 290-en írták alá a nyilatkozatokat, s a presbiterek örömmel nyugtázzák, hogy "a gyülekezet 24 évet betöltött, kon-

²³⁵ Presbiteri jegyzőkönyvek, 1958. aug. 31.

²³⁶ Presbiteri jegyzőkönyvek, 1957. ápr. 4.

²³⁷ Presbiteri jegyzőkönyvek, 1957. nov. 24.

²³⁸ Presbiteri jegyzőkönyvek, 1958. febr. 27.

²³⁹ Presbiteri jegyzőkönyvek, 1958. okt. 10.

²⁴⁰ Presbiteri jegyzőkönyvek, 1959. dec. 17.

²⁴¹ Presbiteri jegyzőkönyvek, 1959. dec. 17.

²⁴² Presbiteri jegyzőkönyvek, 1960. ápr. 4.

²⁴³ Presbiteri jegyzőkönyvek, 1960. ápr. 4.

²⁴⁴ Presbiteri jegyzőkönyvek, 1966. aug. 28.

firmált tagjainak legnagyobb része kész volt hitét megvallani és Krisztus egyházához való ragaszkodását megbizonyítani". Ám "akik bármely ok miatt a nyilatkozatot nem írták alá, azokról sem mond le, hanem különös lelkigondozásban kívánja őket az egyház részesíteni". Az egyházközség reméli, "hogy az aláírás által mélyül a reformátusság öntudata". Ekkor még kb. 70 nyilatkozat van kint.

Ugyanekkor a presbitérium határozatot hoz, mely szerint az egyháztagsági nyilatkozatot alá nem írók számára minden egyházi szolgáltatás "az egyháztagságot önként vállalók által fizetett összeg háromszorosa", de ez az esketésre nem vonatkozik.²⁴⁵ Öt évvel később, 1952-ben azonban már módosítja a presbitérium határozatát, s "az egyházfenntartásban részt nem vevők a keresztelest és esketést díjtalanul, a temetést (imádsággal) díjtalanul kapják, ugyancsak díjtalan a haláleseteket jelző és a temetés alkalmával végzett egyszeri harangozás is." Ezt az újabb határozatot valószínűleg azért kénytelen a presbitérium meghozni, mert nem állt jogában plusz terhet rakni a "dolgozó népre", főleg ha a gyülekezet körébe sem tartoztak. Ám annyival mégiscsak kiegészítik a határozatot, hogy "amennyiben 2 napi harangozást és igehirdetési temetést igényelnek, a haranghasználat és harangozási díj 30+30 Ft, a temetés díja pedig lelkésznek 60 Ft, kántornak 30 Ft. Ravatalozó használat díja 20 Ft."²⁴⁶

Persze a szocializmus sokkal drasztikusabb határozatok meghozására is kényszerítette a presbitériumokat. Először csak a lelkészi föld nagy részét cserélik ki a tagosításkor, 15 kh. 750 ölet. Ezt a presbitérium "tudomásul" veszi²⁴⁷. 1950. november 6-án a lelkipásztor felhívja a gyülekezet figyelmét arra, hogy "a népköztársaság alkotmánya értelmében megalkult helyi tanácsok népünk jólétét, fejlődését, erősödését és békéjét vannak hivatva szolgálni. Véreink, atyánkfiai, a dolgozó nép vették kezükbe népünk sorsának, földi életének irányítását". A presbitérium pedig "minden jószándékú, népünk, községünk fejlődését, épülését és boldogulását szolgáló munkájára Isten áldását kéri".²⁴⁸ A lelkészi föld kicserélésével a lelkipásztor javadalma jelentősen lecsökkent. 1951 júliusában

²⁴⁵ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1947. nov. 20.

²⁴⁶ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1952. okt. 18.

²⁴⁷ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1949. dec. 28.

²⁴⁸ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1950. nov. 6.

kéréssel fordul a presbitériumhoz, hogy legyenek segítségére a saját kezelésében lévő föld művelésében, mert "lecsökkent lelkészi javadalmából csak így biztosítható szűkös kenyere".²⁴⁹ A következő hónap elején azonban már "az Egyetemes Konvent Elnökségének az egyházi földingatlanok tárgyában kiadott 863-1951-I.sz. körlevelét" kell, hogy ismertesse a lelkipásztor. Augusztus 11-én a presbitériummal, 12-én pedig a közgyűléssel. A presbitérium "egyhangú határozatot hoz, tehát valamennyi igen szavazat"²⁵⁰, a közgyűlés is "egyhangú határozatával jóváhagyta a presbitérium földfelajánlási határozatát"²⁵¹. A határozat tehát döntött arról, hogy "a felhívásnak megfelelően a vajdácskai református egyház tulajdonát képező ingatlanokat: 27 kh 556 öl szántót, 3 kh 320 öl rétet, 724 öl szőlőt, 197 öl kertet (háztelket), összesen 31 kh 197 öl ingatlant a magyar államnak vételre felajánlja és kéri az ingatlanok azonnali átvételét".²⁵²

Ez év november 26-án a lelkipásztor kénytelen felhívni a presbitérium figyelmét arra, hogy "a lelkészi föld (23 1/2 kh) és lelkészi legelőjog (20) felajánlása ill. kisajátítása folytán előállott új helyzetben állapítsa meg: mit tud adni a lelkipásztornak kártalanításul. Hogyan tudja biztosítani a lelkipásztor szűkös, de tisztos, a gyülekezethez illő megélhetését?" A presbitérium vállalja, hogy a régi díjlevélben szereplő fa felének, azaz 20 m³ fának az árát, a párbér pénzértékét, a föld után fizetett állami adókat (1400 Ft), és még évi 1000 Ft-ot ad a lelkipásztornak. A presbiterek elismerik, hogy így is "a lelkipásztor évi járandósága a gyülekezettől alig éri el egy bojtár fizetését", ezért mindezekhez még havi 100 Ft kiegészítést ad, ami azt jelenti, hogy havi 500 forint lesz a lelkész jövedelme. A gyülekezet terheit is emelik ennek érdekében, "ami azt jelenti, hogy minden adózó havi 1 forinttal vállal több terhet".²⁵³

Az egyházközség földjeit 1952 februárjában "a megyei tanács a elfogadta, s a helyi tanács a földeket hasznosításra átvette. Megmaradt a lelkipásztor háztáji gazdasága címén 522 négyszög öl kert és 368 öl szántó a Koszmóban".²⁵⁴ A presbi-

²⁴⁹ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1951. júl. 27.

²⁵⁰ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1951. aug. 11.

²⁵¹ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1951. aug. 12.

²⁵² A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1951. aug. 11.

²⁵³ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1951. nov. 26.

²⁵⁴ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1952. febr. 10.

térium 1953-ban valószínűleg komolyan gondolkodhatott azon (de hogyan is gondolhatták komolyan?), hogy visszaigénylik az egyház földjeit. Ám kérdésekre az "illetékes egyházi hatóságtól" azt a tájékoztatást kapták, hogy "az egyházak ne igényeljének vissza ingatlant".²⁵⁵ Tizenegy évvel később "a helybeli Tsz vezetősége a lelkipásztor részére is- csakúgy mint a község többi értelmiségi dolgozója részére- egy kh. háztájit mért ki, hogy ezzel a lelkészcsalád megélhetésén könnyítsen".²⁵⁶

1948 után a gyülekezet különböző mutatói ide-oda ingadoznak. Az "önkéntes egyházi adó" befizetésében sok a mulasztás, többször fel kell rá hívni a hívek figyelmét. 1953 szeptemberében azért panaszkodik a lelkipásztor, hogy "hétköznapokon- reméljük, hogy csak a szorgos munka miatt- elnéptelenedett a templom, piacnapokon pedig különösképpen". Ezért azt javasolja, hogy átmenetileg hetenként háromszor: kedden, szerdán és pénteken reggel szüneteltessék az istentiszteleteket.²⁵⁷

Nem is csoda, hogy üres a templom, hiszen a gyermekek sem ott kezdik már a napot, mint az államosítás előtt, a Tsz-be járók sem támasztják már a kapákat a templom oldalához, hogy aztán menjenek a földekre. Aki nem lépett be a szövetkezetbe, az pedig valamelyik városba jár dolgozni, az "iparba", és sokszor csak hétvégén van otthon. Nemcsak a gyülekezet, hanem a falu közössége is felbomlóban van. Annak nincs nyoma, hogy a hétköznapi istentiszteletek tartásánál megmaradt-e a fentebbi gyakorlat, de tíz év múlva ismét úgy határoz a presbitérium, hogy "a nagy dologidőben...átmeneti időre hetenként háromszor, este tartsanak istentiszteletet...kedden, csütörtökön és szombaton".²⁵⁸

S ha eddig feladott, ill. átadott dolgokról beszéltünk, most következzen egy olyan, amivel "nyert" a gyülekezet. Méghozzá új testvéreket. A Nyerges-tanyáról van szó. Így tudósít erről a jegyzőkönyv: "a birtokreform előtt a tanyával semmi kapcsolatunk nem volt, mivel az katolikus nagybirtok lévén, református egyházi munka ott nem folyhatott. Azóta lelkész és kántor istentiszteletek tartására, úrvacsoraosztásra kijár,

²⁵⁵ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1953. okt. 18.

²⁵⁶ Presbitéri jegyzőkönyvek, 1963. ápr. 18.

²⁵⁷ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1953, szept. 20.

²⁵⁸ Presbitéri jegyzőkönyvek, 1963. jún. 16.

lelkésznek ezenfelül az ottani állami iskolában a hitoktatást is kell végeznie. Az ottani református híveink gyülekezetünkkel jelenleg még semmilyen kapcsolatban nincsenek, adót nem fizetnek, és így természetesen választóink között sem szerepelnek, pedig a tanya községünkhöz tartozik." Ezért a lelkipásztor azt javasolja, hogy a presbitérium a nyerges-tanyai hívekhez küldjön egy körlevelet, "amelyben közölje, hogy a községben levő hívek milyen terheket hordoznak, hogy tanyán élő testvéreinket is be akarja sorolni a teljes jogú gyülekezeti tagjaink közé. Joguk lesz templomunkat használni, gyülekezeti életünket szavazatukkal irányítani, és a körlevélben lévő szabályzat szerint egyházi szolgálatainkat igénybe venni, és terheinkben is osztozni".²⁵⁹ Így is történt. Később a nyerges-tanyaiak között is több reverzális adás miatti fegyelmi ügye volt a presbitériumnak.

A vajdácskai hívekre való odafigyelésben is sokat kellett fáradoznia presbitériumnak. 1950 novemberében a hívek látogatására hívja fel a presbiterek figyelmét a lelkipásztor. "Szükségesnek tartja, hogy a híveket a presbiterek jobban szemmelartsák és látogassák. Ezzel is segítségére legyenek a nagyon elfoglalt lelkipásztornak." A presbitérium mindezt helyesli, és vállalja, hogy körzetenként beosztva, mindenki a maga körzetének családait látogassa, "gondját viselje", és tapasztalatairól jelentést tegyen a lelkipásztornak és a presbitériumnak.²⁶⁰

1956-ban a presbitérium azt a határozatot hozza, hogy a 14. életévüket betöltött tanulók konfirmálhatnak, ugyanis "semmiképp nem tartja helyesnek azt a gyakorlatot, mely szerint a VII. osztályos tanulók konfirmáljanak, mert utána nem járnak hittanra és gyermekistentiszteletre". A hittanrajárás körül egyébként is "nagy rendtelenségek tapasztalhatók, de a szülők megfelelő tájékoztatása segítene a helyzeten". A presbiterek vállalják is, hogy "az első kínálkozó alkalommal felkérjük az érdekelt szülőket, hogy többet törődjenek gyermekük vallásos nevelésével".²⁶¹

1955-56-ban kezdett növekedni az adományok száma. 1955-ben a templom felújítására és nagyobbítására érkezett a legtöbb adomány, szeretet szolgálatra 2000 forint gyűlt össze,

²⁵⁹ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1948. máj. 18.

²⁶⁰ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1950. nov. 6.

²⁶¹ Presbiteri jegyzőkönyvek, 1956. febr. 8.

s a templomba Nagy Jánosné 1150 forint értékben csillárt adományozott. 1956-ban "a Duna mentén sok ezer család szenvedett nagy kárt az áradások miatt", így ez a sajnálatos helyzet adott okot az adakozásra. A gyülekezet ekkor a március 16-i perselyadományt, 510 forintot küldött el a károsultak megsegítésére. "A földrengés következtében hajléktalanná váltak ügyét is segítő szeretetében hordozza a gyülekezet"- áll a további tudósításban.²⁶² Az árvízkárosultaknak júniusban is egy perselyt, 50 forintot küld az egyházközség. Júliusban a gallyatetői EVT gyűlés munkáját "imádságával és anyagi segítségével kíséri a gyülekezet". A júliusi perselyt teljes egészében beküldik, és imádkoznak azért, "hogy Istennek tetsző jó munkát végezzenek közöttünk".²⁶³ S ha már az adakozásnál tartunk, álljon még itt, hogy 1969-ben a gyülekezet vállalja, hogy kétszeres fenntartói járulékot fizet, ami egyrészt a fenntartói járulék, másik része pedig építési járulék, a parókia (konyha építése) és a templom (torony festés, belső festés) körüli munkák elvégzéséhez.²⁶⁴ 1971-ben a gyülekezet új harmóniumot vásárol Stéhlik Gyula budapesti hangszerkereskedőtől, 6560 forintért.²⁶⁵ 1973-ban pedig villamosítják a harangot.²⁶⁶

Szűcs István lelkipásztorsága idején hozott fontosabb határozatok még: 1952-ben a "presbitérium bevezeti a stólavált-ságot", tehát "a szolgáltatásért fizetett összeget az egyház kapja, a lelkipásztor és az éneksegéd pedig az egyház pénztárából kapja meg járulékát".²⁶⁷ 1955 májusától a keresztség sákramentumát a délutáni istentiszteleten szolgáltatták ki, mert "egyre nagyobb mértékben elterjedt, sőt gyakorlattá vált az a szokás, hogy a keresztelési ebédet, mely sok esetben lakomává nő, vasárnap délben kezdik és estig tart, közben a gyülekezet templomos tagjai közül az ott részt vevők (30-40) a délutáni istentisztelet ideje alatt mulatoznak".²⁶⁸ 1966. január 1-től a lelkipásztor lemond a keresztelési sákramentum kiszolgáltatásánál a stóláról, "ha a gyülekezet érdekelt tagjai vállalják, hogy a keresztelés alkalmából Isten dicsőségére

²⁶² Presbiteri jegyzőkönyvek, 1956. márc. 24.

²⁶³ Presbiteri jegyzőkönyvek, 1956. jún. 21.

²⁶⁴ Presbiteri jegyzőkönyvek, 1969. márc. 5.

²⁶⁵ Presbiteri jegyzőkönyvek, 1971. okt. 4.

²⁶⁶ Presbiteri jegyzőkönyvek, 1972. dec. 6.

²⁶⁷ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1952. okt. 19.

²⁶⁸ Presbiteri jegyzőkönyvek, 1955. máj. 8.

eszközölnek befizetést". A presbitérium ezt el is fogadja.²⁶⁹ S végül még egy határozat: 1961-ben a presbitérium úgy határoz, hogy a Sárospataki Tudományos Gyűjtemények Múzeumának megőrzésre átad "egy 70 éves boros korsót, egy aranyozott ezüst kelyhet, egy úrasztali terítőt, s néhány az átvételi elismervényben felsorolt kisebb tárgyat".²⁷⁰

A gyülekezet lélekszáma ezekben az időkben (1947-1974) közel 900 fő volt, 1956-ban 910, de ezután jelentősen csökkent. A választók száma a következőképpen alakult: 1947-ben: 242, 1948-ban: 274, 1949-ben: 337, 1950-ben: 313, 1953-ban: 332, 1957-ben: 374, 1958-ban: 394, 1959-ben: 428 (templombővítés), 1960-ban: 395, 1966-ban: 337, 1967-ben: 372, 1970-ben: 367, 1971-ben: 337 fő (2000-ben: 236 fő).

Szűcs István rendkívüli időkben volt a gyülekezet lelkipásztora. 27 évig szolgált a gyülekezetben, s ezalatt megtörtént a templom bővítése, az iskolában nem állt le a hitoktatás, s a nagy, a gyülekezet tagjait és a családok tagjait is, egymástól széthúzó erők ellenére, igyekezett a presbitériummal együtt, hogy Istennél, az Ige mellett találkozzanak az emberek útjai. Ugyanakkor, amiről a gyülekezeti tagok vajmi keveset tudnak, és tudtak egykor is, az utókornak talán ő adott a legtöbbet Vajdácskából, a "vajdi nép" szokásaiból, hagyományyaiból. A Sárospataki Református Kollégium Adattárának kéziratárában nagyon sok munkája megtalálható, pl. a vajdácskai népiskolai oktatás történetéről, vagy a vajdácskai mondákról, történetekről, a vajdácskai gyékénymunkáról, lakodalomról, a gyülekezet történetéről.

1965 novemberében súlyos motorbalesetet szenvedett. Egy hónap múlva épült fel, és végezhetette szolgálatait "a régi lendülettel".²⁷¹ Kilenc évvel később azonban ez a lendület végleg megtört.

1974 márciusában elhunyt a gyülekezet tizenharmadik rendes lelkipásztora. Utódja, Balázs Zoltán lelkipásztor lett, aki 1975 januárjában érkezett a gyülekezetbe, a szabolcsi Bujról.

Adalékok az iskola történetéhez

²⁶⁹ Presbitéri jegyzőkönyvek, 1966. jan. 28.

²⁷⁰ Presbitéri jegyzőkönyvek, 1961. júl. 20.

²⁷¹ Presbitéri jegyzőkönyvek, 1965. dec. 8.

A lelkipásztorok a gyülekezet kezdeitől taníthatták a gyermekeket az írás és olvasás tudományára. Ezt mutatja a Pataki István, berecki prédikátor idejéről fennmaradt írás, 1647-ből, melyből Szűcs István jegyezte fel a következő mondatokat: "lányokat kezdette volt őkegyelme tanítani, de ellenjuttalmat kívánván őkegyelme, hogy bereckibe menjenek aratni, vagy a pataki hegyen való szőlőben kötözni, ezt kívánta, melynek egyikére is mi gyenge leánygyermekeinket nem kötelezvé, őkegyelme már nem tanítja őket".²⁷²

Valójában a gyakori árvizek is akadályozták a Bereckiből átjáró prédikátorokat. Nemcsak az istentiszteleti szolgálatokat nem tudták az áradások idején végezni, hanem a gyermekekkel sem tudtak foglalkozni. Szűcs István utal egy 1782-es feljegyzésre is, mely szerint a vajdácskaiak "azon installálnak, hogy Mestert tarthassanak, annyival inkább, hogy Patakig messze vagy, s nem bátorságos, hogy áradáskor járjanak azok a Mátérbe (Alsóbereckibe), hogy pedig ott tartsanak gyermeküknek asztalt, arra való tehetetlenségük igen nagy. Az egész falut a mieink teszik kevés híján, közöttük sok a férfi- és a leánygyermek".²⁷³

1790-ben érkezik a gyülekezetbe Szatmári Paksi Pál, a kispéteri gyülekezet "érdemes" rektora. A "Felsőbbekhez" való "sokszori zörgetések után" érkezhettek lévitaként a gyülekezetbe, hogy "gyermekeiket is neveltethessék mind a Tudományokban, mind a Jó erkölcsökben".²⁷⁴ Ő lesz a gyülekezet első lelkipásztora is. 1792-ben szentelik fel. Lelkipásztori szolgálata mellett a gyermekeket is taníthatta. Talán ezért volt nehéz dolga Bánhorváti Józsefnek, amikor elsőként kérte a gyülekezetet, hogy hozassanak rektort. Az egyházközség közgyűlése ekkor, 1810-ben, erről "végképp" lemondott.²⁷⁵ Egy év múlva azonban a megszorított gyülekezet "az itt lakó Tiszteletes Urak munkálkodása" eredményeként, rektorért folyamodik a Szent Székhez. Így kerül Vajdácskára az első tanító, Bacskából, Bátori Sámuel.²⁷⁶ 1931-ben jegyzik fel a gyüleke-

²⁷² SRKAt., At. 2046. Szűcs István: A népiskolai oktatás történetének vázlata Vajdácskán, Vajdácska 1961.; 2.o.

²⁷³ SRKAt., At. 2046. Szűcs István: A népiskolai oktatás történetének vázlata Vajdácskán, Vajdácska 1961.; 3.o.

²⁷⁴ A Vajdatskai Rfta Szent Ekkli. Protocolluma, 1824.; 35.o.

²⁷⁵ SRKlt. Vajdácska, R.A. I.4/2.

²⁷⁶ A Vajdatskai Rfta Szent Ekkli. Protocolluma, 1824.; 16.o.

zet Protokollumába a "rectori rendes fizetést", amely az "ezelőtt való időkben is így állott":

1. Minden külön kenyeren levő egész telkes gazda, ha maga lakik az egész telken, fizet egy egy véka búzát, ha pedig többen laknak az egész telken, és külön kenyeren vagynak, mindenik gazda fizet egy egy véka gabonát. - A pásitosok pedig és a más házába lakó sellérek fél fél véka gabonát, melyet mindenkor a Curátor szedet bé.

2. Hét szekér tűzi fa.

3. Minden külön kenyéren lévő gazdák akár egész, akár fél telkesek, akár pásitosok légyenek, sőt a más házába lakó sellérek is fizetnek 30 Krt egyen egyen.

4. Négy szeker szénára való fű, melyet maga tartozik feldolgoztatni a Rector.

5. Minden gyermektől tanításért 1 Rforint, egy véka zab és egy szekér fa. Sabbathaléban egy véka tavasz, akár árpa, akár zab, akár csős kukoricza.²⁷⁷

1811-ben az ekklézsia az "oskola tanítóra nézve" is kap egy telket "a Jászai és Leleszi uradalom vagy Prepostság által...mégpedig szabadon, úgy hogy nintsen rajta legkisebb teher is". "Ezen a telken van egy patitsos ház, a pitvaron kívül két szobákra nád fedel alatt, az házhoz ragasztva egy istálló, ugyan azon fedel alatt... Ezen a telken van az udvaron egy már dülőfélen lévő kamara vályogból, szalma fedel alatt."²⁷⁸

Az első iskolalátogatás jegyzőkönyvében ezt jegyezték fel: "Itt most állítottak fel először oskola és tanítói hivatalt. Találtam benne 8 fiút és 21 leányt. A fiúk közül négy jó olvasó és diktáló a templomban, a többiek az ábécével küszködnek. Zsellérségbe, egy kis házba nyomorog a Rector, nints hol tanítani, míg az új iskola el nem készül."²⁷⁹

1819-ben 30 gyermek járt iskolába, három év múlva csak 13 gyermek, aminek "oka a Rector, aki kegyetlen, nem mernek szólni neki, mert félnek tőle". 1820-ban 11 berecki és 12 vajdácskai gyermek tanult az iskolában, de "mihelyst olvasni tudnak, nem járnak többé iskolába"- áll a jegyzőkönyvben.²⁸⁰

²⁷⁷ A Vajdatskai Rfta Szent Ekk. Protocolluma, 1824.; 16.o.

²⁷⁸ A Vajdatskai Rfta Szent Ekk. Protocolluma, 1824.; 10.o.

²⁷⁹ SRKAt., At. 2046. Szücs István: A népiskolai oktatás történetének vázlata Vajdácskán, Vajdácška 1961.; 6.o.

²⁸⁰ SRKAt., At. 2046. Szücs István: A népiskolai oktatás történetének vázlata Vajdácskán, Vajdácška 1961.; 6.o.

1826-ban kezdik a tanulókat külön osztályokba sorolni. Egyenlőre csak négy osztályt állítanak fel.²⁸¹

Ebben az évben háborúság tör ki a tanító és a gyülekezet között. Szilágyi András a gyülekezet gondnoka levelet intéz a Szent Székhez a békétlenség ügyében. Előadja a szülők és a gyülekezeti tagok panaszát, miszerint a rektor és felesége szomszédjukkal "szüntelen perlekedésben van", a rektor már meg is verte a szomszédjukban élő "oroszl" embert. Az iskola sokszor "tisztátalan", semmi kérésüknek és határozatuknak engedelmeskedni nem akar, felesége pedig sokakat káromol.²⁸² Kapitány Dániel tanítónak is megvan a maga panasza a gyülekezetre: nem tudja tanítani a gyermekeket, "mert itt a tudományt nem kedvelő szülék, a mindenféle serkentő kemény parancsolatokra sem akarják az ő gyermekeiket Oskolába feladni, s azokat rendesen előmbe járatni".²⁸³

Még ebben az évben új tanító érkezik a gyülekezetbe.

1858-ban a Császári-Királyi Csendőrség feljelenti az iskolát, mert piszkos, és "oda nem illő dolgok" vannak benne. Ezek az oda nem illő dolgok valószínűleg "apró jószágok", amik "éktelen bűdössé" tették a tantermet, s amik eltávolítására már 1854-ben is felszólította a presbitérium a tanítót.²⁸⁴ A királyhalmeci szolgabíró ezért utasítja a tanítót a tisztaság megtartására.²⁸⁵ Ám egy év múlva újra szükség van a felszólításra, mert a tanító, Bajusz István, "a gyermekeket nem tanítja gazdasági elfoglaltsága miatt, és akiket mégis elküldenek az iskolába, azokat mezei és házi munkára fogja be".²⁸⁶ Bajusz István 1866-ig marad a gyülekezetben.

1857-ben a tanulók létszáma 37 fő²⁸⁷, 1866-ban "az iskola rendben, 52 gyermek jár", négy év múlva pedig már 91.

1873-tól a tanítói hivatalt Csontos Károly tölti be. Róla van feljegyezve: "Nem lehet felemlítés nélkül hagyni azt a megható jelenetet, midőn a tanító egy szerencsétlen, tökéletesen néma, iskolába járó gyermeket előintve, vele a táblára sorokat íratott. Áldja az Isteni gondviselést az az egyház, ki

²⁸¹ SRKAt., At. 2046. Szücs István: A népiskolai oktatás történetének vázlata Vajdácskán, Vajdácscsa 1961.; 7.o.

²⁸² SRKlt., Vajdácscsa, R.A. I.4/2.

²⁸³ SRKlt. Vajdácscsa, R.A. I.4/2.

²⁸⁴ A Vajdátscakai Ref. Szent Ekkli. Protocolluma, 1824., 110.o.

²⁸⁵ SRKlt. Vajdácscsa, R.A. I.4/2.

²⁸⁶ SRKlt. Vajdácscsa, R.A. I.4/2.

²⁸⁷ SRKAt., At. 742., Főző László: Gyülekezet történeti adatok 52 pontban, 1934.

ilyen tanítót mondhat magáénak."²⁸⁸ Főző László is feljegyzi róla: "Módszeres eljárással emeli az iskola színvonalát, pontosan kiadja a mulasztókat, legtöbbet harcol az iskolakerülés ellen. Jó kántor. Eredményes működése meglátszik az ő idején kikerülteken, kik a legnagyobb tisztelettel, s legkedvesebb emlékekkel beszélnek róla."²⁸⁹

1905-1906-ig a tanulók létszáma mindig 60-70 körül van. Az 5. osztályt már kevesen végzik el, főleg azért, mert sok szülő későn adja gyermekét iskolába. 1906 után az iskolába járók száma emelkedni kezd. 1929-ben 140-en vannak, 1934-ben pedig 134-en. Ezekben az években egyre több gyermek jut fel az 5. és 6. osztályba.²⁹⁰

1908-ban az iskola és a tanítói lakás "annyira célszerűtlen és törvényellenes" hogy a közigazgatási hatóság bezárásra ítéli, és kötelezi az egyházat, hogy "törvényszerűen építse ki".²⁹¹ Ehhez a gyülekezet kénytelen kölcsönhöz folyamodni, s így elvégezni a szükséges munkálatokat.

A századforduló idején tanítóhiány volt. Ebben az időszakban négy oklevél nélküli tanítója volt a gyülekezetnek. Mivel az iskola nem volt államsegélyes, megtehették azt, hogy egy-egy évre oklevél nélküliekkel is betöltsék. Az "államsegélyes" iskolákban ugyanis az államsegélyt csak oklevelés tanítóknak folyósíthatták.²⁹²

Érdekességképpen itt jegyezném meg, hogy a négy oklevél nélküli fiatalember közül az egyik Móricz Dezső volt, a nagy író, Móricz Zsigmond testvére. Az egész Móricz család itt lakott 1899 szeptemberétől 1900 júniusáig. 1900-ban az édesapa, Móricz Bálint fedte be zsindellyel az iskola épületét, díjtalanul.²⁹³

1929-ben dönt a presbitérium a második tanítói állás megszervezéséről, ugyanis "az iskolai növendékek száma annyira felszaporodott, hogy azok egy tanteremben és egy tanító tanítása alatt nem lehetnek". Ezért kimondják egy második tanerő

²⁸⁸ SRKAt., At. 2046. Szücs István: A népiskolai oktatás történetének vázlata Vajdácskán, Vajdácška 1961.; 7-8.o.

²⁸⁹ SRKAt., At. 742., Főző László: Gyülekezet történeti adatok 52 pontban, 1934.

²⁹⁰ SRKAt., At. 742., Főző László: Gyülekezet történeti adatok 52 pontban, 1934.

²⁹¹ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 88.o.

²⁹² SRKAt., At. 742., Főző László: Gyülekezet történeti adatok 52 pontban, 1934.

²⁹³ SRKAt., At. 2046. Szücs István: A népiskolai oktatás történetének vázlata Vajdácskán, Vajdácška 1961.; 4.o.

felvételét, és egy második tanítói lakás és tanterem megépítését.²⁹⁴

1929 szeptemberében Arday Béla, az új másodtanító el is foglalja helyét a gyülekezetben.²⁹⁵ Díjlevelét a következőképpen határozták meg:

1. Lakás, vagy lakbér az egyház pénztárából fizetve.
2. A magas kormány által fizetendő mindenkori kezdőfizetés 20%-a.
3. Megfelelő államsegély.²⁹⁶

1937-ben nagy lépést tesz előre az egyházközség iskolája fejlesztésének terén. Sikerül telket vásárolnia a második lelkészlakás és tanterem számára, ami a következő év őszére el is készül, s használatba vehetik mind a gyermekek, mind tanítójuk.

1941 júniusában a presbitérium elhatározza, hogy a következő tanévtől megszervezi az iskolában a 7. osztályt.²⁹⁷ 1943-ban pedig Lovas János vajdácskai teológus már arról tudósít, hogy a kéttanerős iskolában "a felső négy tagozatnak tanítója Kolláth Sándor, az alsó négy osztálynak tanítónője van, Sváb Etelka személyében".²⁹⁸ A háború után, püspöki rendeletre, a presbitérium elhatározza általános iskola megszervezését a többi felekezettel közösen, s dönt arról, hogy egy harmadik tanerőt is alkalmazzon.²⁹⁹ 1948-ban államosították az iskolákat, így mindezek megvalósítására már nem kerülhetett sor.

²⁹⁴ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 108.o.

²⁹⁵ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 113.o.

²⁹⁶ A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől, 111.o.

²⁹⁷ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1941. jún. 6.

²⁹⁸ SRKAt., At. 1466., Lovas János: Az én egyházam élete, 1943.

²⁹⁹ A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; 1946. aug. 24.

Összefoglalás

A vajdácskai reformátusság története visszanyúlik egészen a 16-17. századig. Bár a község katolikus birtok volt, lakói legnagyobb része protestánsná lett, amihez nagyban hozzájárulhatott a sárospataki Református Kollégium közelsége is. Egészen 1792-ig a gyülekezet az alsóberecki református egyház filiája. Az alsóbereckiben élő prédikátorok járnak át az istentiszteleteket megtartani, hacsak az árvíz nem akadályozza őket.

A vajdácskai református hívek azonban mindig is igyekeztek arra, hogy önálló egyházzá legyenek. Efelé a legnagyobb lépést 1790-ben teheték meg, amikor saját erejükből felépítették templomukat, s egy lévitát is tarthattak. Két év múlva anyaegyházzá lettek, 1811-ben pedig tanítói állást is felállíthattak, aminek érdekessége, hogy az alsóberecki gyerekek is ide jártak iskolába.

A 19. század sok nehézséget rejtett az újonnan alakult anyaegyház számára: tüzvész, kolerajárványokat, áradásokat. A pásztorok és a gyülekezet sorsa teljesen egybefonódott. A gyülekezet is porrá lehetett volna parókiájával és templomával együtt, ám erőtlenségében méginkább megmutatta erejét. Tudtak újra kezdeni.

A következő századdal is több feladat köszönt a gyülekezetre: az iskola újjáépítése, egy új, második iskola építése, a templom kibővítése. Annyira megszorodott a gyülekezet, hogy nem férnek el a templomban. A kibővített templomot 1958-ban szentelik fel.

A szocializmus ideje alatt is folyik a hitoktatás az iskolában, s bár kevesebb a hallgatók száma, de még a hétköznapi istentiszteleteket is megtartják a templomban. A gyülekezet lelkipásztora ekkor Szűcs István.

Végezetül elmondhatjuk, hogy a gyülekezet életét minden időben a napról-napra való élés jellemezte. Mindig annyi volt, annyi gyűlt össze, hogy lelkipásztorát, tanítóját el tudta tartani, és a szükséges javításokat, újjáépítéseket el tudta végezni. S miközben másutt kiürültek a templomok, itt a bővítésére volt szükség.

Sajnos mára annyira lecsökkent a gyülekezet létszáma, hogy a kezdethez (1790) hasonlóan kb. 330 fős. Elegendő lenne a templom eredeti méreteiben. A helyzet annyiban változott, hogy míg egykor a gyermekek száma volt a jelentősebb, ma az időseké többszörösen meghaladja azt.

Függelék

Az 1790-ben anyaegyházzá lett gyülekezet lelkipásztorainak névsora:

Szatmári Paksi Pál	1790-1800
Lovas Sámuel	1800-1802
ifj. Lovas Sámuel	1802-1809
Bánhorváti József	1809-1811
Farkas István	1811-1822
Olajos András	1823-1835
Kovács Sámuel	1835-1838
Rákosi Sámuel	1838-1843
Móré Pál	1843-1881
Farkas Lajos	1881-1930
Főző László	1930-1942
Dr. Jánosi Ferenc	1942-1947
Szűcs István	1947-1974
Balázsi Zoltán	1975-2000

A gyülekezet tanítóinak névsora:

Báthori Sámuel	1811-1813
Bálint József	1813-1817
Bagdi István	1817-1819
Kapitán Dániel	1819-1826
Bodnár Benjámín	1826-1845
Fodor József	1846-1850
Bajusz István	1850-1866
Gönczy Sámuel	1866-1868
Hubay Boldizsár	1868-1872
Jeddi István	1872-1873
Csontos Károly	1873-1891

Gönczy Bertalan	1891-1898
Rozgonyi János	1898-1900
Móricz Dezső	1900-1902
Sztankovics Lajos	1902-1905
Pálúr József	1905-1935
Arday Béla (második tanító)	1930-1940
Kolláth Sándor	1935-1948
Főző Lászlóné Rózsa Ibolya (második tanító)	1940-1942
Csordás Lászlóné Sváb Etelka (második tanító)	1942-1948

A gyülekezet gondnokai:

Öreg Kecskés Mihály	1789-1827
Szilágyi András	1827-1830
Mózes István	1830-1831
Szilágyi András	1831-1841
Váradi János	1841-1845
id. Pásztor István	1845-1853
id. Pásztor Mihály	1853-1859
Kecskés István	1859-1866
Géresi János	1866-1869
Lovas Antal	1869-1870
id. Váradi János	1870-1871
ifj. Pásztor János	1871-1872
Zsurki János	1872-1879
Lovas Antal	1879-1880
Ráski János	1881-1882
Géresi András	1882-1894
Magyar János	1894-1896
Csomós János	1896-1899
Géresi Imre	1899-1905
Pásztor János	1905-1906
Pásztor Ferenc	1906-1918
Géresi András	1918-1921
Pásztor Ferenc	1921-1924
Magyar János	1924-1926
Géresi András	1926-1934
Ráski Ferenc	1934-1938
Kiss János	1938-1964
Leskó Sándor	1964-1970

Csordás János
Géresi Ferenc

1970-1995
1995-

A gyülekezet presbitériuma 1958-ban, a kibővített templom felszentelésekor:

Leskó Sándor - gondnok
Csordás János
Csomós Ferenc
Erdei János
Hangácsi József
Kiss Mihály
Lovas Ferenc
Lovas János
Miklódi Mihály
Mózes János
Mózes Mihály
Nagy János
Pásztor Ferenc
Ráski András
Szilágyi József
Varga Mihály

Felhasznált Irodalom

- Adalékok Zemplén-vármegye történetéhez VI., szerk.: Dongó Gyárfás Géza; Sátoraljaújhely, 1901.
- Adalékok Zemplén-vármegye történetéhez VIII., szerk.: Dongó Gyárfás Géza; Sátoraljaújhely, 1903.
- Adalékok Zemplén-vármegye történetéhez XI., szerk.: Dongó Gyárfás Géza; Sátoraljaújhely, 1906.
- Alsóberecki Ref. Egyházközség I. vegyes anyakönyve, 1777-1848.; Ref. Lelkészi Hivatal, Alsóberecki
- Bíró-Bucsay-Tóth-Varga: A magyar református egyház története, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1949.
- Borsod-Abaúj-Zemplén-megye kézikönyve II. kötet, CEBA Kiadó, 1998.
- Dr. Boros László: A Bodrog és környéke; Bessenyei Gy. Tanárképző Főisk., Nyíregyháza, 1996.
- Dr. Révész Imre: Magyar református egyháztörténet I. kötet, Debrecen, 1938.
- Dr. Szabó Lajos: A "vajdácskai kis Sion", 1790-1945.; Ref. Lelkészi Hiv. Vajdácskai
- Ébner Sándor: A Bodrogköz lápi községeinek településföldrajzi vázlata, Klny. Föld és Ember 5. évf., 1925.
- Magyarország vármegyéi és városai - Zemplén-vármegye, szerk.: Dr. Borovszky Samu; Apollo irodalmi társaság, Budapest, é.n.
- Révész László: A karosi honfoglaláskori temetők - Régészeti adatok a Felső-Tisza -vidék X. századi történetéhez; A Herman Ottó Múzeum és a Magyar Nemzeti Múzeum kiadványa, Miskolc, 1996.
- Történelmi Tár, Úf. VII. Budapest, 1906.
- Valter Ilona: Egyházashelyek és templomok a középkori Bodrogközben, A Herman Ottó Múzeum Évkönyve VIII. szerk.: Komáromy József, Miskolc, 1969.

Jegyzőkönyvek:

- A vajdácskai ev. ref. egyház Presbyteri gyűléseinek jegyzőkönyve, 1890-ik évtől; Ref. Lelkészi Hivatal, Vajdácskaa
- A Vajdácskai Ref. Gyülekezet Jegyzőkönyve, 1939-1954.; Ref. Lelkészi Hivatal, Vajdácskaa
- A Vajdatskai Rfta Szent Ekklésia Protocolluma, 1824.; Református Lelkészi Hivatal, Vajdácskaa
- Alsóberecki Ref. Egyházközség I. vegyes anyakönyve, 1777-1848.; Ref. Lelkészi Hivatal, Alsóberecki
- Alsóberecki Ref. Egyházközség I. vegyes anyakönyve, 1777-1848.; Ref. Lelkészi Hivatal, Alsóberecki
- Gondnoki számadás, 1807-1874.; Ref. Lelkészi Hivatal, Vajdácskaa
- Keresztelési-, házassági-, és halotti anyakönyv, 1872-1927.; Ref. Lelkészi Hivatal, Vajdácskaa
- Presbiteri jegyzőkönyvek 1955-1972.; Ref. Lelkészi Hivatal, Vajdácskaa
- Vajdácskai Ref. Egyházközség I. vegyes anyakönyve, 1790-1871., Ref. Lelkészi Hivatal, Vajdácskaa

Források, Sárospataki Református Kollégium Adattára:

- At. 1280. Kovács István-Ködöböcz József faluszemináriumi jelentése, 1933.
- At. 1281. Nagy Géza-Kolláth József: Településrajzi adalékok, 1935. november 20.
- At. 1284. Szendy János és Nagy Sándor faluszemináriumi jelentése, 1939.
- At. 1466., Lovas János: Az én egyházam élete, 1943.
- At. 2046. Szűcs István: A népiskolai oktatás történetének vázolata Vajdácskán, Vajdácskaa 1961.
- At. 742. Főző László: Gyülekezet történeti adatok 52 pontban, 1934.
- Fszkt. 276. Szűcs István: Kísérlet a vajdácskai ref. egyház történetének megírására
- Fszkt. 595. Szűcs István: Csordás János családfája - Egy szegény parasztember küzdelmes élete, mondakincse, 1971.
- Fszkt. 599., Szűcs István: Zord idők, háborús évek - Egy család háborús viszontagságai

Szűcs István: Adalékok a Tiszáninneri Református Egyházke-
rület harangjainak történetéhez, Vajdácscsa, 1963.

Források, Sárospataki Református Kollégium Levéltára:

- A gyülekezet levele a "Méltóságos Földes urasághoz", 1825.
júl. 7.
- A királyhelmecei szolgabíró levele az espereshez, 1858. nov.
30.
- A királyhelmecei szolgabíró levele az espereshez, 1859. okt.
21.
- A nyomozó küldöttség jelentése, 1881. március 23.;
- A vajdácskai presbitérium levele a ricsei testvéreknek,
1934. március 28.;
- A választók névsora, 1881. március 6.;
- Az espereshez írt levél, melyben kéri Olajos András elhelye-
zését a gyülekezetből, 1835. február 25.
- Azon egyháztagok nevei, akik lelkipásztoruk mellett marad-
tak, 1835. február 25.;
- Gombos Susánna levele a Szent Székhez, 1823. febr. 17.
- Kapitán Dániel tanító levele a Coadj. Curatorhoz, 1826. jan.
25.
- Kecskés Mihály levele a Szent Székhez, 1810. márc. 19.
- Kgg. I. 3a. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek
- Kgg. I.3. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek
- Kgg. I.4. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek
- Kovács Sámuel levele a Ven. Tractuale Consistoriumhoz,
1836. február 3.;
- Kovács Sámuel levele az espereshez, 1835. július 12.;
- Kovács Sámuel levele az espereshez, 1838. január 28.
- Lelkészválasztás jegyzőkönyve, 1881. március 6.;
- Olajos András levele a Szent Székhez, 1835. február 25.;
- Olajos András levele a Zempléni Egyházmegye esperesének,
1833. július 8.
- Ormos Miklós, a Leleszi Prépostság Elöljárója és Prefectusa
levele a Coadjutor Curátorhoz, 1838. február 26.
- Óvás a választás ellen, 1881. március 6.;
- Öreg Kecskés Mihály levele a Szent Székhez, 1823. febr. 17.
- Öreg Ketskés Mihály levele a Leleszi Prépostságra, 1825. jú-
lius 7.

Presbiteri határozat az új parókia építéséről, 1824. febr. 20.
R.A. I.4/2.:
Szatmári Pál levele a Ven. Conferentziához, é.n.
Szilágyi András curátor és a consistorium levele az esperes-
hez, 1838. február 1.
Szilágyi András curátor levele a Szent Székhez, 1826. márc.
6.
Szilágyi András Curator levele a Szent Székhez, 1833. január
30.